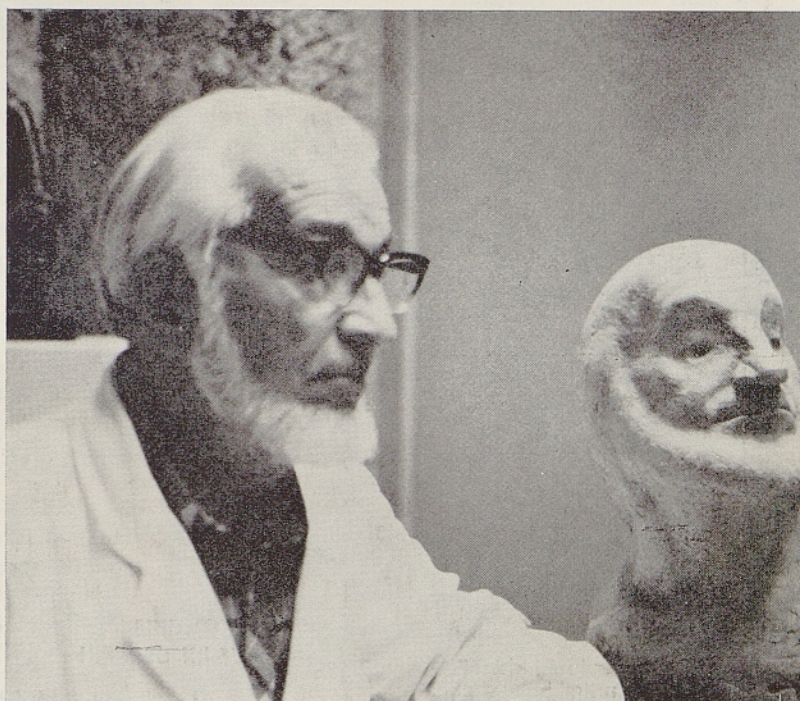

MLADIKA

MLADIKA

IZHAJA DESETEKRAT V LETU

1981 LETO XXV. - ŠTEV. 9

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

Alojz Rebula: Hvala za mi- lost duha in besede . . .	121
Beseda Edvarda Kocbeka . .	122
Rezi Marinšek: Nakiaraik - Severni veter	124
Dolores Terseglav: Enej . .	125
Anton Kufolo: In večno šu- mi Nadiža (7)	126
Pod črto: Bohančevo tajno sporočilo; Dolina samo- upravljanja	126
Aleksij Pregarc: Pesem . .	129
Sergij Pahor: Ob Goršetovi razstavi v Gorici in Trstu Maks Šah: Obnova šolskih zbornih organov	131
Antena	132
Marko Tavčar: Oratorij »Križev pot«	135
Ivo Jevnikar: Nov manjšin- ski priročnik	137
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Miroslav Košuta)	138
Staro in novo	139
Ocene: Zora Tavčar (Punč- ka); t.s. (Koncertna sezo- na GM)	140

Na platnicah: Pisma; Čuk
na Obelisku; Za smeh

Priloga: Pavle Merkù: Slo-
venski priimki na zahodni
meji (str. 61-64)

Zunanja oprema: Evald Crevatin

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

Član USPI (Zveze ita-
lijanskega periodičnega
tiska)

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

DOGODKI V SLIKAH

Torkov Primorski dnevnik z dne 24. novembra je prinesel na četrti strani niz dogodkov v slikah. Poglejmo, ka-
tere je »prinesel« in katere je izpu-
stil: objavljene so sledeče fotografi-
je: dve o občnem zboru tabornikov,
dve o koncertu dekleškega zbora ita-
lijanske narodnostne skupnosti v Iz-
li, ena o družabnosti v Babni hiši v
Ricmanjih, ena o predavanju Matjaža
Kmecla, ena o odprtju nove trgovine
na Opčinah, dve o 50-letnikih dolin-
ske občine, ena o mladinskem zboru
Glasbene matice, štiri s proslave pla-
ninskega društva v Gorici in dve o
radijski oddaji Med dvema ognjema.

Ni kaj reči! P.D. je res glasilo
vseh Slovencev v Italiji. Verjetno pa
zaradi pomanjkanja prostora ni ob-
javil nekaterih fotografij: na primer
s Cecilijanke v Gorici, kjer je na-
stopilo 21 zborov, z otvoritve Gorše-
tove razstave v Trstu, s predavanja
prof. Jožeta Velikonje z univerze v
Seattlu v DSI, z rojanske prireditve
Ipavčevega »Križevega pota« s pri-
bližno 150 nastopajočimi...

Preveč vrzeli za glasilo vseh Slo-
vencev v Italiji! Se Vam ne zdi?

(Podpis)

SIN KOMUNIST O SVOJIH STARŠIH

»...Starša sta bila preprosta, glo-
boko verna, a nadvse poštena in člo-
vekoljubna, vdana svojemu bogu sta
trepetala za mojo usodo, usodo si-
na brezverca...«

Tako piše o svojih starših v ljub-
ljanskem DELU (19. sept. 1981) Ivan
Maček - Matija, eden od voditeljev
slovenske revolucije, šef OZNE v naj-
hujših povojnih letih. Človek bi ga
vprašal: Kako je moglo tisto pred-
vojno »protiljudsko, protiljudsko in
desničarsko« slovensko krščanstvo

vzgajati takšne plemenite ljudi? In
še: Če krščanstvo more tako člove-
koljubno vplivati, zakaj si je Ivan Ma-
ček - Matija zadal kot prvo nalogo
po vojni njegovo likvidacijo?

(Podpis)

Spoštovano uredništvo!

Zdi se mi, da so slovenski šolniki
v zamejstvu vzeli zelo resno nasvet
»Čuka no Obelisku« (glej Mladiko št.
8, leto 1980) in takoj začeli z demi-
stificiranjem del Ivana Cankarja.

V berilu za peti razred osnovne
šole »Zemlja domača« na strani 18
beremo »zatem sem legel v travo in
želel, da bi umrl« in ne »zatem sem
legel v travo in molil, da bi umrl«,
kot je napisal Ivan Cankar.

Kaj pravite Vi na to?

Mati

Morda je sestavljavec berila v do-
bri veri vzel črtico »Dateljni« iz ka-
ke izdaje, ki je izšla v Sloveniji po
zadnji vojni. O podobnih korekturah
Cankarja, kakor ste jih zapazili Vi,
so že pisali tudi v Sloveniji. Hvala
za pozorno branje Čukove rubrike in
tudi Cankarja.

TUJA KRITIKA

V intervjuju po tržaškem radiu
ob gostovanju tržaškega Slovenske-
ga gledališča na Borštnikovem sre-
čanju v Mariboru je ravnatelj Miro-
slav Košuta izjavil, da je predstava
»Ženski na podeželju« doživela po-
hvalo tudi s strani »tuje« kritike. Za-
nima me, katera je bila ta tuja kriti-
ka? Morda slovenska? Saj mi smo
Italijani, mar ne!

(Podpis)

SLIKA NA PLATNICI: Kipar France
Gorše ob svojem avtoportretu v ga-
leriji v Svečah na Koroškem. O umet-
nikovi razstavi, ki je bila novembra v
Gorici in Trstu, objavljamo zapis na
notranjih straneh revije.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo
Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc,
Franc Mlajč, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan
Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal
(likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.
Posamezna številka Mladike stane 1000 lir. Celoletna naročnina za Italijo
8.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst.
Letna naročnina za Jugoslavijo 200 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali
enakovreden znesek v tuji valuti).

ALOJZ REBULA

HVALA ZA MILOST DUHA IN BESEDE

Ob smrti Edvarda Kocbeka

Dragi Edvard,

sprejmi poslednji pozdrav od tistega slovenskega zahoda, ki te je imel rad in ki si ga ti imel rad.

Tvoje veliko srce ni omejevalo svojega ljubezenskega obzorja na državne meje Slovenije. Prekipevajoče je segalo čez, v slovenstvo zamejstva in zdomstva, in to tem občutneje, kolikor bolj si zaznaval njegovo več ali manj agonično stvarnost.

Zato ob tem tvojem grobu, največjem, v katerega se more danes odpreti slovenska zemlja, ne more odmanjkati gruda zamejske prsti.

V tvojem slovenstvu, ki je tako prepojilo tvojo usodo in tvoje pismo, ni bilo nič nacionalističnega ali starosvetnega: preveč univerzalnega je bilo v tebi, da bi bil zmožen takšne zamejenosti. Če ti je slovenstvo zraslo v nekakšen zgodovinski zakrament, je bilo to v bistvu prav zaradi neke zvestobe univerzalnemu: tistemu univerzalnemu, ki je zahtevalo od tebe zvestobo času in prostoru, v katerega te je položilo. To je bila zvestoba imenu in priimku, ki ti ga je zapisala usoda, ko te je krstila za Slovenca. Ta zvestoba te je tembolj obvezovala, ti je bila tembolj vrednota, tembolj etos, ker je bila zvestoba dvema izkrvavelima milijonoma. Ta tvoja humanistična zvestoba se je v tem primeru krila z enim tistih blagrov — z blagrom ubogih, tukaj zgodovinsko ubogih —, ki so bili razglašeni na Gori, katere manifest si si izbral za svojo življenjsko magno charto.

Če je tvoja pesem jokala za našo sveto prstjo, ki izginja v Črnem morju, se je ob pogledu na slovenski zahod mogla samo bežno oddahniti ob ponosnih lipicancih, s katerimi je cesar govoril slovensko. Čutiti si moral, kako je pod Krasom Timava odnašala bloke naše prsti v Sredozemlje.

Primorje je to tvojo ljubezen čutilo in ti jo vrnilo. Vrnilo ti jo je posebej ob sedemdesetlet-

Edvard Kocbek na srečanju v dvorani Slovenske prosvete v Trstu kot gost DSI ob svoji 70-letnici v jeseni 1974

nici s kulturno kretnjo, ki je bila ocenjena kot izziv, a je hotela biti samo dejanje pietete do velikega intelekta in velikega srca, do edinstvene evropske prisotnosti sredi prostora, katerega duhovna provincialnost, se zdi, raste sorazmerno z njegovim zunanjim kozmopolitstvom.

Hvala ti, Edvard, tudi za veličastni dokaz, ki si ga dal, da je mogoče biti Evropejec samo skozi slovenski strah in pogum, skozi slovensko tovarišijo in grozo: da je mogoče na Triglav usode samo po slovenski smeri.

Hvala ti, Edvard, za vse milosti duha in besede, s katerimi si nas oblagodaryl.

S tem brašnom se nam bo manj težko napotiti v neko opustošeno Slovenijo, kjer ne bo več Edvarda Kocbeka.

PISATELJEVA BESEDA

Trije odlomki iz del Edvarda Kocbeka

Tisoč slovenskih let

*Telo mi je polno brazgotin,
podedoval sem jih od očeta in od svojih
dedov,
ranilo jih je v vzhodnih stepah, ob Blatnem
jezeru in v Alpah,
prizadelo jih je v obrambi Carigrada, pred
Jeruzalemom in pod Dunajem,
ko so gradili Gradec in utemeljevali Benetke,
zidali knežje dvorce in katedrale,
poniževalo jih je na tlakah, v ječah in na
bojiščih,
podiralo jih je v vseh rudnikih in tovarnah
sveta.*

Molitev

Sem,
ker sem bil,
in vsakdo
me bo mogel
pozabiti.
In vendar
moram reči:
sem
in bil sem
in bom,
in zato sem več
od pozabljanja,
neizmerno več
od zanikanja
neskončno več
od nič.
Vse je večno,
kar nastane,
rojstvo je močnejše
od smrti,
vztrajnejše
od obupa in samote,
silnejše
od hrupa in greha,
slovesnejše
od zavrženosti.
Nikoli
ne bom prenehal biti.
Nikoli.
Amen.

(Groza)

*In duh mi je poln spominov,
v Rožni dolini smo plesali bojne plese,
na Gosposvetskem polju smo ustoličevali
vojvode,
črkovali smo sveta znamenja, razgrinjali
pergamente in zasajali mejnike,
zaobljubljali smo med in vosek, dajali žito
in vino in žrtvovali svoje hčere,
romali smo v Kelmorajn in v Padovo in v
Kompotelje,
zatekali smo se k Indijancem in k zamorskim
kraljem in v Deveto deželo.*

*Tisoč let smo težakovali in krvaveli
in stokali,
tisoč let smo verovali in upali, služili
in čakali,
tisoč let smo skrivali Martina Krpana,
zadrževali Petra Klepca in čakali na Lepo Vido:
ni naroda brez naše krvi in ni človeške
pameti brez našega uma.*

*Kdo nam je enak po vztrajnosti in vdanosti?
Kdo nam je podoben po sanjavi varnosti in
nevarni zanosnosti?*

*Vzdržali smo v globokih koreninah, zdaj se
je drevo napelo in skrivnostno zašumelo
v krošnji,*

*prihaja veličastni veter, v daljavi zvoni z
vsemi zvonovi, zlata krona bo pokrila našo
izmučeno in junaško glavo.*

(Listina)

O potrebi pluralističnega reda

Iz vsega tega izhaja pomemben zaključek, da noben miselni sistem ne more sam sebe proglasiti za definitivnega in vsevednega. Če bi se kak sistem proglasil za takega, bi z neizprosno logiko povzročil celo vrsto škodljivih posledic. Predvsem bi moral prej ali slej nastopiti izključujoče, ekskluzivno. Obenem bi moral postati obvezen za vse ljudi, tudi za tiste, ki ga zaradi drugačnega skladja s samimi seboj ne morejo izpovedovati. Tak filozofski nazor bi torej nujno moral postati družbeno diktatoričen in politično totalitaren. Moral bi kratko in malo postati nečloveški in zaviralen za napredek, kajti miselni sistem je toliko pravilen, kolikor izraža pogled na resničnost, napačen pa toliko, kolikor si pripisuje definitivnost, integralnost in izključno veljavnost.

Edvard Kocbek v pogovoru z občinstvom na že omenjenem srečanju v dvorani Slovenske prosvete v Trstu

Zaradi teh spoznanj sem še bolj prepričan o potrebi pluralističnega reda v novem javnem življenju. Naše javno življenje naj bo razdeljeno v dva prostora. V spodnjem, primarnem, materialno-interesnem, družbeno-političnem, tam, kjer vlada neizprosni boj med napredovalnimi in zaviralnimi silami, ima napredna koncepcija pravico, da nastopa vodilno, obvezno in celo izključujoče, kadar okoliščine to zahtevajo. Nad tem družbeno-političnim prostorom pa obstaja duhovni prostor, ki ne more in ne sme poznati nasilnosti, obveznosti in izključnosti, kajti osebno, kulturno in duhovno izražanje je po svojem bistvu svobodno. Pravični človeški red mora torej nad družbeno-politično homogenostjo graditi miselno, tvorno in izraževalno heterogenost.

In če me kdo povpraša po najbistvenejšem gibalbu takega gledanja, potem bi odgovoril, da me v teh spoznanjih pregiblje vera v nekaj, kar je bolj subjektivno od človekove zavesti in bolj objektivno od zgodovine. Duhovni prostor mora priznavati, da je v resničnosti nekaj neulovljivega in da nad umsko konstrukcijo obstaja še nekaj močnejšega. Vsi miselni napor in sistemi so funkcija globokega človekovega nemira. Zato priznavanje enakopravnosti različnih koncepcij ni samo izraz spoštovanja do osebe v mislečem človeku, temveč tudi izraz spoštovanja, ki ga končni duhovi čutijo do daljne in za sedaj nepristopne enote resnice.

(Tovarišija)

Deseti literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija *Mladika* razpisuje nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi poljubne vsebine.
2. Rokopis je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1981. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v spremnem pismu, qpremljenem z istim geslom ali šifro.

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc, pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa in odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:

prva nagrada	100.00 lir
druga nagrada	50.000 lir
tretja nagrada	30.000 lir

za ciklus pesmi:

prva nagrada	50.000 lir
--------------	------------

druga nagrada	30.000 lir
tretja nagrada	20.000 lir

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti *Mladike*. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1982. Objavljena bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerne za objavo.

Nakiaraík - Severni veter

V zgodnji jutranji zarji je Indijanec Ramon odprl vrata svoje koče, vzel brisačo, ki je visela na klinu, potegnil ročico vodnjaka in se umil. Podrgnil si je zaspane oči, zagrabil kup dračja, ga prižgal in pristavil lonček vode. Medtem ko se je voda grela, se je napotil k bližnji laguni. Še enkrat je z večjim pogledom pretehtal že odmerjeno zemljo, ji prilil vode in začel gnesti. Zamišljen v svoje delo ni poslušal ptičjega petja nad seboj in skoraj ni opazil spremljevalca, ki ga je z njegovim privoljenjem filmal. Iz mlečne svetlobe se je prebujal sončen dan. S trdno roko je gnetel ilovico in iz nje je nastajala oblika preproste indijanske vaze. Najprej podstavek, potem trup. Izgotovljeno jo je gladil z okornimi prsti, potem pa jo odnesel do primitivne peči na prostem, kjer so že čakali drugi izdelki.

V dvorani se je prižgala luč. Gutierrez, ki je stal ob robu odra, si je snel očala, snel platno in se ozrl po ljudeh. »Nazadnje se jih je še nekaj nabralo«, je pomislil. Vele mesto le ni uničilo vsega zanimanja za podeželje. Dvoranica je bila polna in še nekaj mladih je sedelo po tleh. »Jih je privabilo resnično zanimanje do prvotnih prebivalcev in marsikdaj tudi naših pradedov, ali le želja po eksotiki?«, se je spraševal.

Podobne misli so rojile po glavi tudi Marini. Ko sta s hčerko pritekli, se je znašla pred dolgo vrsto, da jo je zaskrbelo za sedež. Nekatere je poznala že navidez.

»Si videla direktorico, kako se šopiri pred vrati?«, je zašepetala Kristina.

»Hočeš reči, bivšo direktorico«, jo je popravila. »To si ti misliš?«, se je hčerka zasmejala. »Ona je direktorica, pa amen. Tisti ex ji ne gre v glavo. Sploh pa, kaj še nisi opazila, da vsem starejšim pravijo profesorice, pa nobena ne protestira«.

»To je pasivni razred«, je pomislila, »v njem prevladuje ženski spol«.

Pred časom, ko je bila sama še »nova«, so se ozirale nanjo, da bi dognale, kam bi jo vtaknile ...

»Vendar tudi mene zanima vse to, morda še bolj zares kot njih same. One žive blizu, dan jim je dolg, ona pa živi daleč in šteje ure. Otroci se čudijo, kaj vidi na Indijancih, mož se tolerantno smehlja.«

»Pa, kaj ne čutiš njih sorodnosti z nami«, mu je nekoč dopovedovala. »Ta zemlja je bila njih last; belci ne samo, da so se je polastili, še pobijali, preganjali, posiljevali so njih rod. Usužnjili so jih, kot nas, jih uničevali, kot nas. Ubogi ostanki rodov mrò v zakotnih krajih in se otepajo revščine.«

Predavatelj je poudaril, da pred nekaj desetletji za belca še ni bilo varno približati se severnjaški redukciji Indijancev Tobas. Krčevito so skušali ohraniti vsaj tisto, kar jim je ostalo. V belcu so videli le sovražnika. Vztrajnosti peščice belih idealistov pa se je posrečilo premagati nezaupnost. Z njih pomočjo so z nemajhnim trudom organizirali šole, kjer se mladi indijanski rod načrtno uči veščin svojega rodu: petja, izdelovanja glasbil, umetnosti, kot keramike, pletenja in podobno.

»Sledi zbor "Viri nolká", ki bo ob spremeljavi lastnih, dostikrat nam popolnoma tujih instrumentov zapel in zaplesal njih pesmi in plese.«

Ugasnila je luč in bele oblečene silhete bosih nog so se zbrale na odru. Bobni so zagrmeli, bose noge so ritmično udarjale ob tla in zašepetali »Alolé načoreta« ... je odjeknil po dvorani. Marini je zastal dih. Zleknjena na rob sedišča je z uso dušo sledila petju. Ni ga razumela, vendar se je v njej zbudilo nekaj davnega. Nekoč je njena sestra Leila, oblečena v maškaro vzel staro skledo, hodila po dvorišču, ritmično udarjala nanjo in na vse grlo pela: »O, nekatije, tije sarakado ...«

Pridrvela je na hodnik in zavzeto poslušala. Tudi drugi so pritekli, misleč, da poje ciganka. Leila je uživala ob pomoti in dodala: »Svi cigani sveca slave, čavrole ...«

Pa ni bilo le to. Bilo ji je, kot da je ustala v njej pradaavnost. Še kot punčka se je rada igrala šolo. Hotela je biti učiteljica. Sosedova učiteljica Valči se je še leta spominjala, kako je Marina stala pred punčkami in važno poučevala: »Stari Slovani so bili pogani. Verovali so v več bogov« ... Nekaj zagonetnega je bilo v starih Slovanih. Nepojmljivega. Privlačnega. Rod, rodna kri. »Posebno, če imaš Mongolce v rodu«, se je smejala mama in pripovedovala, kako se je davna sorodnica poročila z Mongolcem.

Žene Tobas so se priklanjale v pasu, hodile v polkrogu, zvončki, privezani na dolgih pali-

cah so zvončkljali. Za hip so pomolčali, pa spet je zabobnelo in spet so zajokale oglate violine. Tudi moški so zaplesali. Kristina, ki je po mač- je videla, je pocukala mamo za rokav: Tukaj piše, da »alole načoretá« pomeni »žalostna že- na«, to drugo pa je »Nakiaraik«, to je »severni veter«.

Ko je opazila mamino zavzetost, se je na- smejala: »Glej no, saj boš še s stola padla«. Marina je popravila držo. Sledil je program. Hčerka ji je ves čas predstavljala: »Vidiš, sedaj Ramon sam poje, slišiš, to je: »Vuolé« črn orel. Zadnja pesem: »Signò«, »slovo« je zamrmrala. Med ploskanjem se je spraznila dvorana. Tudi Indijancev ni bilo več.

»Rada bi jih spoznala, rada bi govorila z njimi«, je vzdihnila.

»Saj, le kako«, se je namuznila hčerka. »Ne- kateri, posebno ženske sploh ne znajo castel- lano«.

Pred vrati je skrbno oblečeni gospod, kate- remu se je poznala mešanica krvi, poniževalno pripomnil: »Mislite si, mesta sploh ne poznajo. Hodili smo, spremljal sem jih tudi jaz, po ulici Corrientes, pa sploh niso vedeli, kod hodijo« ...

Marina ga je ogorčeno poslušala. »Da ga ni sram in še celo njih krvi je« ...

Kristina jo je vlekla za roko: »Poglej, tam je razstavišče«. Pridrenjali sta se do mize, kjer so stale indijanske vaze, ležali obeski, ogrlice. Tudi plošča je bila tam. Pokazala je nanjo. »Je že prodana«, je pojasnila prodajalka. Hčerka je izginila in se kmalu vrnila z zavitkom v roki. »To sem ti že vnaprej rezervirala«. Bila je in- dijanska vaza. Marina jo je vzhičena stisnila k sebi. »To pa bom spravila, da se ne razbije«.

Gutierrez se je približal Ramonu »No, kako se vam zdi?« ga je radoveden nagovoril. »Upam, da dobro, čeprav so nas nekateri gledali kot div- je živali.« »Ne mislite ...«, je gospod začel in v zadregi zakašljaj. Sam je tudi ujel nekaj prav čudnih pogledov. »To je za njih nekaj povsem novega ...« »Vem in ne zamerim. Tudi mi smo se po cestah spotikali, nevajeni asfalta, in za- vijali vratove ob visokih stavbah«.

»In bi se privadili mestnemu življenju?«, je bil radoveden.

»Upam, da ne,« je pomislil Ramon, »upam, zaradi samega sebe; rad bi ostal, kar sem. In upam zaradi svojih rodniških bratov. Rad bi, da mi ostanejo, kar so. Moj rod, moja kri«.

Na obelisku je žarela luč. Vlažen veter je privzdigoval papirje in jih nosil čez cesto.

»Nakiaraik«, se je presenetil Indijanec.

»Res, severni veter«, je popravil Gutierrez in si odpel ovratnik.

P.S.: ulica, oz. avenida Corrientes, ena naj- bolj znanih buenosaireških cest - »obelisk«: vi- sok obelisk na križišču avn. Corrientes in ave- nide »9. de Julio«.

Ob 2000-letnici smrti pesnika Vergila

Medtem ko se zahodni kulturni svet na široko spominja 2000 letnice smrti velike- ga starorimskega pesnika Vergila, je slo- venski kulturni prostor temu jubileju ko- maj prislul. Zato tem raje objavljamo naslednjo pesem, v kateri se je avtorica zanosno uživala v usodo Eneja, glavnega junaka Vergilove Eneide. Kot je napisala v spremnem pismu uredništvu, je pesem napisala ob branju Gantarjevega izbora iz Eneide, v žalostnem razpoloženju, ki jo je prevzemalo ob ugašanju Edvarda Kocbeka.

DOLORES TERSEGLAV

ENEJ

Poljubil prapor sem zaznamovan,
domače lare v nedrja sem skril,
dom in potem očeta sem zgubil,
naprej v izgnanski svet zaplul sem sam.

Pregnanko depo vzljubil sem pregnan,
a Usoda dalje me je napotila
Dido je kralja Sarba omožila,
a mene v Ork peljala je Sibila.

Domovje drugo iščem vdilj zaman,
a če ozrem nesrečnež se nazaj,
kjer Ilion leži, zgubljeni raj,
obličje moram od sramu zakriti.

Časte tam boštva tuja sužnji siti,
vino in mast se čez oltar cedita,
ko s krpami je halja mi pošita,
v škrlat odeva narod se prodan.

Nikdar italskih ne uzrem bregov,
Askanij sam naj išče dom si nov.
Junakov mrtvih zbor se mene usmili,
in sprejme medse me v poslednji sili.

In večno šumi Nadiža

Dnevnik beneškoslovenskega duhovnika

7

NAŠI FANTJE NA RUSKO FRONTO

9. avgusta 1942

Vsi slovenski vojaki so pri »Divisione Julia«, ki se je na albansko-grški fronti dobro izkazala, pa tudi mnogo pretrpela. Že več časa je bila divizija na počitku v Furlaniji. Ker je bila prežeta s protifašističnim duhom in naveličana vojske, je postala nemirna, tako da je poveljstvo le težko krotilo uporniškega duha, ki se je polastil vojakov, ko so spoznali, da izrabljajo njih hrabrost.

V Rimu se bojijo te divizije, zato je Duce odločil, da mora na rusko fronto. In danes so bile v Vidnu prave komedije. Nepričakovano, ne da bi vedele druga za drugo, so neoborožene spravljali na vlak posamezne edinice, v spremstvu obo-roženih orožnikov in miličnikov. Odhajajoči pa so glasno preklinjali Duceja po ulicah, kričali in peli protifašistične pesmi ter potiskali na tlak orož-

nike in miličnike. Šli so, reveži, kakor obsojeni razbojniki na prisilno delo. Vsi so prepričani, da bodo taki vojaki v večjo pomoč Rusom kot Nemcem! — »Ne bo ga več nazaj«, pravijo stare mame, ko se s solzami v očeh spominjajo starega izreka: »Kdor gre v Rusijo, ga ni več nazaj«; izrek je najbrž nastal že v Napoleonovih časih.

OROŽNIKI

13. septembra 1942

Orožniki hodijo od hiše do hiše in sprašujejo, če je res, da tukajšnji kaplan pridiga v slovenskem jeziku.

MAREŠALO

17. septembra 1942

Marešalo je danes osebno stikal po hišah in povpraševal po slovenskih pridigah. Tukajšnji ka-

pod črto - pod črto

Bohančevo tajno sporočilo

Beseda teče še vedno o DRAGI '81.

Potem ko smo v prejšnji številki naše revije zabeležili in tudi komentirali to, kar sta o letošnjih študijskih dnevih Društva slovenskih izobražencev v Trstu nenaklonjeno zapisala NOVI LIST in DELO iz Trsta, imamo tu še odmeve iz matične Slovenije.

Omejujemo se predvsem na informacijo, ki jo dolgujemo mnogim bralcem v zamejstvu in zdomstvu, ki živo sledijo slovenskemu kulturnemu dogajanju, pa jim matični tisk ali ni dosegljiv ali pa nimajo navade segati po njem.

Štirikrat je letošnja DRAGA odmevala v matičnih obcih.

Najprej je DRUŽINA (20. sept.) objavila poročilo, v katerem je svoje bralce seznanila z vsebino treh predavanj in je pri tem izluščila vse bi-

stveno na korekten in časnikarsko skoraj mojstrski način.

Zatem je NEDELJSKI DNEVNIK (11. oktober) priobčil napad na to poročilo in mimogrede tudi napad na DRAGO. Podpisal se je Franček Bohanec, stalni obiskovalec študijskih dni DSI.

DRUŽINA mu je (1. novembra) odgovorila z izpodbitjem cele kopice očitkov in na koncu pribila, da vztraja pri tem, kar je povzema naslov njenega poročila, »DRAGA - resnica iz kritične zavesti«.

Potem je bil spet na potezi NEDELJSKI DNEVNIK, ki je dobesečno in brez komentarja objavil pismo organizatorjev DRAGE v odgovor na Bohančev napad (8. novembra).

Navedli smo natančne datume, da se lahko oni, ki jih zadeva zanima v podrobnostih, ustrezno dokumentirajo in si ustvarijo popolno sliko.

Dejstvo, da je Franček Bohanec počastil DRAGO z oznako »Mračnjaštvo in politična zloba«, nas pušča do-

cela hladne, ker se ob priznanjih naelno ne naslanjamo. Kajti za priznanje je šlo, čeprav izraženo v negativu, pač v tehniki, uzakonjeni v okolju, v katerem je dano živeti in se ovekovečati ocenjevalcu v NEDELJSKEM DNEVNIKU.

Poleg psovke-komplimenta pa je v Bohančevem članku kopica laži, ki se začenjajo pri desetkratno zmanjšanim podatku o številu udeležencev, končajo pa pri totalni, žaljivi potvorbi pozdravne misli, ki jo je udeležencem DRAGE izrekel tržaški škof mons. Bellomi. Vmes izstopa še laž, češ da DRAGA ne vabi na svojo tribuno uglednih in odgovornih javnih ljudi iz domovine. Res bi bilo zanimivo vedeti, kaj so si pri tem mislili naši nekdanji predavatelji Janko Pleterski, Vekoslav Grmič, Ciril Zlobec, Jurij Zalogar, Gorazd Kušej, Vladimir Murko, Bratko Kreft! (Ne zanima pa nas, kaj si je mislil Josip Vidmar, ki je bil v DRAGO povabljen, vabilo sprejel, nato pa na predvečer sporočil, da ga

plan je prisiljen pridigati italijansko, tu pa tam se pogumno oglasi slovensko, menda zato, da drži živo vprašanje jezika v cerkvi; ljudje pa pravi-jo orožnikom, da ni res, saj pridiga v prav kla-sični toskanščini, tako da ga niti ne razumemo.

RIBELLI ALI PARTIZANI V BENEČIJI

4. oktobra 1942

Jugoslovani niso Abesinci. Pod udarci nem-ško-italijanske vojske je bila jugoslovanska vojska zdrobljena, a ne uničena. Ponosni in hra-bri jugoslovanski mladeniči niso klonili pred zmagovalcem, niso se pustili odpeljati v ujetni-štvo kakor ovce. Zbežali so v gozd, na gore, in od tam napadajo posamezne edinice sovražnikov, raztreljujejo prevoze, požigajo vlake ter držijo v strahu močne armade, katere bi sovražnik kr- vavo potreboval na frontah.

Pri nas in po vsej Italiji uživajo ti »uporniki« velike simpatije. Vsi jih občudujejo, ker se upa-jo upirati nacistom in fašistom. Vse govori o »ribellih«. Postali so že legendarni in o njih pra-vijo neverjetne reči o drznosti in škodi, ki jo za-dajajo vojaškim edinicam. Italijani so morali or-ganizirati posebne oddelke, namenjene za uniče-nje teh upornikov. Delajo velike pogone ali »ras-trellamente« po hribih in po vaseh ter z velikimi naslovi po časnikih naznanjajo uničenje tisočev upornikov, požiganje gozdov in vasi, kjer so ime-

li svoja gnezda, in naznanjajo konec upornišтва. No — in vendar je po novicah, ki prihajajo k nam od ust do ust, teh upornikov vedno več in so vedno bolj drzni.

Radio Ljubljana napoveduje streljanje talcev, po naših cestah vozijo natlačene vozove-kamio-ne preprostih kmetov, mladih in starih, žensk in mladenk, v italijanska taborišča. Ti uporniki se vedno pogosteje oglašajo že na Goriškem in celo v Benečiji že tu pa tam vpadejo. Tako so na pri-mer snoči v Podrskjem pri Praprotnem ponoči prišli v vas, blokirali orožnike v kasarni, rekvirirali in plačali živež, zažgali avtobus, last zloglasnega fašista, ter mirno odšli, pojoč narodne pesmi.

Danes sem moral v Vidnu povsod praviti ra-dovednejšem o podrobnostih, ki sem jih zvedel v Čedadu. Na splošno si vsi protifašisti — večina Videnčanov — manejo roke od veselja, ker vidi-jo fašiste tako alarmirane in prestrašene. Vsi bi radi videli te drzne junake in z njimi govorili.

Fašisti pa so nervozni in hodijo oboroženi. Že povsod vidijo le preoblečene upornike ali »ribel-le«. Tako je danes prišel v našo vas neki tujec in vstojil v M.-jevo hišo. Deset minut pozneje je bila hiša obkoljena od oboroženih fašistov, ki so pritekli iz sosednjih vasi. Nihče si ni upal v hišo, klicali so tujca, naj pride ven in se legitimira. Re-vež je bil iz Krmina in je prišel iskat živeža. Mo-ral je takoj praznih rok domov. Hitro se je razve-delo po Čedadu, da so v Lazih bili »ribelli«. Pra-

— pod črto - pod črto —

ne bo.) Kvečjemu bi njega moralo zanimati, kaj so si o njem mislili or-ganizatorji in z njimi publika DRA-GE, pa še kdo.

O laži ni kaj razpravljati. Toda oni, ki z njo operira, bi moral vsaj pozna-ti njen temeljni cinični postulat: biti mora VERJETNA. Kdor pa se laže ta-ko, da ga lahko vsak hip demantira kopica dokumentov in na stotine prič, je poleg vsega drugega še nespo-soben.

Ali pa je Franček Bohanec ta hud dialektični spodrsrlaj naredil namer-no? Je v tem šifrirano sporočilo jav-nosti, tajni krik in SOS, če ne že kar prefinjena sabotaža človeka v stiski in prisili?

Če je tako, je treba uporabiti mi-lejša merila tudi pri oceni napada na DRUŽINO. Odreči se moramo javne-mu vprašanju, kako je pri srcu piscu, ki ve, da napada z neskončno močnej-ših pozicij, iz super-kritja in s tako iznakaženim fair playem, da bi ga u-pravičeno izobčila že najbolj zakotna

lovška družina, kaj šele kulturna sre-nja, ko bi ne živela v vzdušju, kjer je takšno početje nekaznovano, varno in mogoče celo zaslužno.

Odločili smo se torej za to domne-vo in sporočamo Frančku Bohancu, da smo prestregli njegov tajni signal. Upoštevali ga bomo tudi v bodoče, celo tedaj, ko bi se moral zaradi kon-spiracije odpovedati lažem in se od-ločiti za najtežavnejšo obliko šifri-ranja: za resnico in spodobnost.

Dolina samoupravljanja

(Iz javnega pisma Dimitrija Rupla Tonetu Pavčku, DELO 14. nov. 1981)

»...Medtem ko me je lansko zimo še grela misel na novo revijo, na li-terarno tovariševanje pri njej, čakam to zimo odrevenel od neprijaznih zna-menj... Kaj pa so zganjali naši prelju-

bi varuhi kulturnega in splošnega re-da, ko se je razvedelo, da »neka skupina« želi revijo?... Kadar gre v resnici za neko kolektivno delovanje za kolektivno razpoloženje, za sociali-zacijo neke ideje... takrat se pre-budijo pri nas policijski duhovi iz časov avstrijskega absolutizma: ne, to se ne sme, to je sumljivo in ne-varno!... Ko da je socializirani člo-vek postal nevarnost za socializem! Ali niso tistikrat v DELU natisnili le šest imen od šestdesetih (podpisni-kov)?... Bil je grozljivo mučen sesta-nek (za novo revijo, opomba ur.), sko-raj ne pomnim, da bi bil kdaj doži-vel kaj podobnega... Letele so psovke in etikete, cinične in napihnjene pri-pombe... godba o novi reviji postaja farsična, predstavljam si, kako bi jo povedal kak Bulgakov, Kafka, Or-well? Obhajajo me metafore iz Canka-rjeve dediščine: Dolina šentflorjan-ska, Hlapec Jernej, Tujci itn... Ali pri nas res nihče več ne verjame v sa-moupravljanje?»

vijo, da so se tudi v Gornjem Tarbiju prikazali ribelli ali partizani, nakupili moke in izginili v gozd.

Po vaseh, ko ponoči psi zalajajo, ljudje zapahnejo duri, ker... »višno, višno, da so partizani«.

PAZI! PAZI!

22. oktobra 1942

Obiskala sta me dva laška župnika, ki me imata rada, in prav zato sta me prišla nalašč opozorjat, kako se hierarhi »snopa« v Čedadu in Vidnu močno zanimajo zame in da nameravajo nekaj ukreniti proti meni; v najboljšem slučaju da me bodo odstranili iz te doline. Svetujeta mi, naj se nemudoma približam tukajšnjemu »političnemu tajniku«, češ, on bi mogel preprečiti ukrepe proti meni.

Odgovoril sem jima, da je moja hrbtnica pretrda za take poklone in prilizovanja in da bom zato mirno čakal na ukrepe.

Računam, da sta bila prijatelja poslana od želtnih mogotcev. Nič hudega ne bo! — Zavezniki presneto bombardirajo ne le na nemška, ampak tudi italijanska mesta.

Z VOZIČKOM PO ŠPEH

25. oktobra 1942

Določenih je bilo 20 gramov špeha na mesec za vsako osebo, ampak še teh 20 gramov ni že več mesecev. Končno so vendarle dnevniki naznanili, da bodo delili špeh: 20 gramov na osebo. Videnske gospodinje so si poskrbele vsaka svoj voziček-karjolo, in ob določenih urah so po mestnih ulicah ropotale k določeni prodajalni po... 20 gramov špeha! Ta komedija je spravila na noge vse videnske ženske, ki so se zbrale pred prefekturo in kričale: »Dajte nam moke, mleka, zabele!« itd. Kaj takega bi si nihče ne mislil še pred par leti!

UJETNIKE IŠČEJO

2. novembra 1942

Na tisoče vojakov in miličnikov leta kakor obsejenih od grma do grma, od hiše do hiše po hribih desno od Nadiže. Kaj iščejo? Deset angleških častnikov in vojakov je zbežalo iz velikega taborišča pri Premarjaku (Čedad). Seveda jih ne bodo našli! Zavetišče so jim prav gotovo preskrbeli podkupljeni črnosrajčniki, ki tako... strogo varujejo taborišče.

Črne srajce prav rade varujejo taborišča angleških ujetnikov, ker vsak Anglež prejme mesečno iz Anglije po dva zaboja po 15 kg vsake vrste izbranega živeža, ki ga v Italiji niti ne poznajo več. Oni niti ne povohajo »menaže«, ki jim jo daje Italija, ampak jo vržejo lačnim Italijanom. Tudi čik za miličnike ne manjka v takih taboriščih.

VSİ ZMAGUJEJO

4. novembra 1942

Angleži so zlomili italijansko-nemško fronto pri El Alameinu na meji Čirenajke. Nemci so jo

na vso moč odpihali proti Tripolitani in na vozilih, ki so jih... rekvirirali Italijanom. Italijanski reveži šepajo peš po puščavi in preklinjajo generala Rommla, ki jih je pustil na cedilu. Amerikanci so se izkrkali v Alžiru: Italijani in Nemci v kleščah. V obupu Nemci in Italijani zasedajo neokupirano Francijo. General Petain je dvignil roke, češ: »Tukaj sem, križajte me!« Duce je dosegel svoj namen in je mogel brez bitk zasesti Nizzo, Korziko itd. Japonsko brodovje je že v tretje porazilo amerikansko pri Solomonovih otokih. Zavezniki neusmiljeno bombardirajo Genovo, Turin, Milan itd.

† PREČ. ALOJZIJ KLINJON

2. decembra 1942

Dne 30. novembra je umrl v Ščiglih, v 83. letu starosti, prečastiti Alojzij Klinjon in danes se je vršil pogreb. Rodil se je leta 1859 v Ščiglih (Lazi), študiral v videnskem semenišču, pel novo mašo leta 1882 v cerkvi svetega Antona v Lazih. Eno leto je bil kaplan v Voškorši (ital. Monteperta), kjer je zadnji pridigal slovensko. Pet let je bil v Čeneboli in nato 42 let v Arbeču, odkoder je prišel, utrujen, umirat na rojstni dom. Orjaške postave, zelo nadarjen, sloviti pridigar je nastopal po prižnicah o slovesnejših priložnostih ne le po Benečiji, ampak tudi v Furlaniji. V arbeški duhovniji je na 950 metrov visokem hribu predelal cerkev sv. Andreja, ki je tako ena najlepših v Benečiji, ji sezidal zvonik, za katerega je prekrbel največje zvonove v čedajskem okraju, predelal župnišče itd. Bil je stara in značajna korelina slovenskega duhovnika. Energično je nastopil vsakokrat, ko je bilo treba braniti pravice slovenskega jezika v cerkvi in izven cerkve. Zato so tudi njega sovražili in preganjali, kakor vsakega zavednega slovenskega duhovnika.

Prvič je bil interniran leta 1916 v Florenci. Po kobariškem polomu se mu je posrečilo prebiti skozi fronto in se vrniti v Arbeč. Po polomu avstrijske armade na Piavi je bil zopet aretiran in odpeljan v zapore v Stra pri Benetkah. Po več mesecih je bil vendarle rešen po prizadevanju slovenskega nadškofa dr. Alojzija Peliča (1), ki je bil v Vatikanu. V zaporih je veliko trpel in se je vrnil domov postaran in potr.

Upiral se je na vso moč Mussolinijevemu ukaz (1933) glede krščanskega nauka in pridigi. (2) In ko se je moral podati, se je pri prvi italijanski pridigi razjokal. Gospoda »pre Luigja« (3) so poznali in spoštovali po vsej Benečiji od Rezijske do Idrije.

(1) Dr. Alojzij Pelič iz Ravni pri Fojdi, profesor na videnskem semenišču, ustanovitelj čedajškega semenišča, od 1906 škof v Padovi, od 1924 nadškof in upravitelj vatikanske bazilike. S slovenskimi verniki je rad govoril v rodnem jeziku.

(2) Prepoved slovenščine po cerkvah je za Benečijo odredil videnski prefekt Temistocle Testa.

(3) Pre — furlanska ljudska okrajšava za duhovnika.

K pogrebu je prihitela vsa dolina, zlasti iz arheške duhovnije je prišlo staro in mlado. Bilo je 25 duhovnikov, med njimi dva slovenska kanonika iz Čedad. Po maši je nagovoril ljudstvo preč. trčmunski župnik, poudarjajoč vrline pokojnika, ljubezen do njegovega ljudstva in jezika. Sklenil je z drznimi besedami (seveda v italijanskem jeziku): »Umr! je ravno ob času, ko nam od vzhajajočega sonca prihaja duh svežega, prostega zraka, ki bo osvežil gomilo velikega rodoljuba!«

Naj v miru počiva v lazejski blagoslovljeni zemlji!

SV. ABRAHAM IN SV. RITA OD KAŠJE

14. decembra 1942

V stari cerkvi sv. Abrahama pri vasici Utana nad Svetim Lenartom danes obhajajo shod sv. Rite iz Kašje. Želja po svežem zraku je zdramila soseda in mene, da sva šla na 'senjan' (4) sv. Rite na Utano, in sicer peš. Ondotni župnik se je razveselil najinega prihoda in takoj oprtal mojega sopotnika s pridigo. Ni se mogel ubraniti, četudi je sv. Rito (čisto slovensko ime...) iz Kašje (ital. Cascia) — še bolj slovensko ime — poznal komaj po imenu. Župnik mu je povedal glavne podatke njenega življenja.

Pridigar se je maščeval nad župnikom s tem, da je presenetil njega in vernike s slovensko pridigo, četudi je bila med verniki tudi učiteljica iz južnih dežel.

Jaz sem radovedno opazoval vtis pri navzočih vernikih, ki so bili skoraj sami vaščani. Opažal sem na vseh ustnicah nasmeh zadovoljstva, saj že od leta 1933 niso slišali božje besede v domačem jeziku. Utanci so pokazali svoje zadovoljstvo tudi po maši, pred cerkvijo, ko so prosili pridigarja, naj se še kdaj vrne pridigat tako po domače.

V privatni hiši je bilo privravljeno razkošno kosilo za današnje čase: ni manjkalo treh vrst mesa, bel in zabeljen kruh, gubanca, štruklji in... buteljke vina. Niti Mussoliniju ne pripravlja dona Rachele tako bogato založene mize. Z nami so bili na kosilu tudi ključarji in drugi odlični vaščani. Razpoloženje prav domače in veselo — pogovori so se vrteli okoli slovenske pridige in domačini so pritiskali na pridigarja, da bi se povrnil, da bi vodil pri njih kake duhovne vaje ali vsaj tridnevnic. Čimbolj smo se jaz, župnik in sosed pridigar branili vina (smo namreč vsi trije vodopivci), tembolj so ga pili ostali gostje, dokler niso začeli peti nevarne slovenske pesmi, kakor na primer »Hej Slovenci«, »Naprej zastava Slave« in tako dalje. Drzno so zabavljali čez fašizem in Duceja, ki hočeta uničiti naš lepi jezik. V vasi prav gotovo ni bilo nobenega fašista ne izdajalca. Takih dnevov bi bilo treba vsaj vsak teden. Živela Utana in sv. Rita!

(4) Žegnanje, praznik farnega zavetnika.

Pozabila sva vprašati župnika, kako je ta svetnica prišla iz južne Italije k svetemu Abrahamu na Utano. Smešno je bilo, kako se je pridigar ogibal imenovati svetnico s pravim imenom, ker se je bal, da bi se ljudje ne pohujšali s tako pristnim slovenskim imenom. Samo enkrat jo je imenoval s polnim imenom, drugače pa »naša svetnica«, »vaša svetnica«, »vaša patrona« in tako dalje.

Tudi to sem ugotovil pri kosilu: da mislijo, da je sv. Rita pomočnica proti... kašlju!

STALINGRAD

31. decembra 1942

Po neverjetno dolgih in krvavih bitkah je useda nemške armade v Stalingradu odločena. Rusi so obkolili 20 nemških divizij in Nemci sploh na vseh frontah nazadujejo. Tudi italijanske divizije na srednjem Donu so v obupni defenzivi. Nastopil je ruski »generalissimus« Mraz, proti katere mu je zaman nemško-italijanski... heroizem!

(se nadaljuje)

ALEKSIJ PREGARC

Pesem

srečal sem te
povsod prisotna mati
ti dremež živčevja os usihajoče volje med
čudežnega čebelarja natezalnica trmoglavosti
tvoje ime
ki zna obujati umirajočega da se
v smrtnem siju
zazre v tvoje oči ti mir nemira
kristalno čista
ki si s hlapčevskim pranjem tujih rjuh
prva kalila
vodo čistih virov
brežanske potoke
tak si človek kot je človek človeški
o tem kapitalu tvoj otrok molči:
preboden je od tvojega naravnega molitvenika
o mati
bodi izmučeno zrcalo
da bo tvoje dete zvedelo vse o tvoji ljubezni do
živine do zagovednega pastirja do čuvaja tega
izvenčasovnega vrta do varljivih rož
daj da tvoje gube do olesenitve govorijo
in opusti
nerodno tkanje svojega srca
mati bodi sedmerih strmenj sedmerih
prijaznosti
sedmerih prosilcev in dolžnikov pst
ne oporekaj
sad tvojega telesa bega molitvenik tvoj

Ob Goršetovi razstavi v Gorici in Trstu

Veder in vedno optimistično razpoložen, kljub svojim 84 letom zdrav in brez posluha za objokovanje preteklosti, z nedotaknjeno vero v umetnost in še poln načrtov je France Gorše ponovno prišel med nas podobno kot pred pol stoletja, ko je v družbi drugih slovenskih ustvarjalcev prvič razstavljaval v Trstu. Tokrat se je vrnil, da mu je slovenska javnost na Primorskem izrekla dolžno priznanje in zahvalo za opravljeno delo na tem kosu slovenske zemlje. Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenška prosveta iz Trsta sta mu organizirali nekaj retrospektivni pogled na njegovo prisotnost na Primorskem, kot se izpričuje z vrsto del, nastalih v času med obema vojnama in po drugi svetovni vihuri, ki je Goršeta spet prignala v Trst, kamor je bil prišel leta 1926 z željo, da bi si odprl pot v svet.

Prišel je nekoliko nestrpen zaradi mavca, ki mu utesnjuje zlomljeno levo roko in mu vsaj delno onemogoča ustvarjanje, vendar razposajeno in naivno vesel, da lahko naenkrat spet vidi toliko znancev in prijateljev in da si ponovno ogleda svoja dela, od katerih se je bil ločil pred desetletji in zdaj sipljejo neskajeno lepoto po domovih in javnih ustanovah.

Čudna in skoro edinstvena je Goršetova življenjska usoda, saj je romal in se življal v vseh

sredinah slovenske narodnostne skupnosti, tako v matici kot na Primorskem in Koroškem ter med slovenskimi izseljenci v Ameriki. Zaradi tega si kot malokateri drugi naš ustvarjalec zasluži naslov vseslovenskega umetnika. Tudi v političnem smislu je doživel čudno vzporedje. Po prvi svetovni vojni je prišel med nas, da bi si širil obzorja, toda nacionalna mržnja fašizma mu ni dala razviti ustvarjalnega zagona, saj je bila njegova prva razstava v Trstu (skupaj z Bambičem, Sirkom in Seškom) prepovedana in zaprta že po treh dneh. Ko se je po skoro 20 letih vrnil iz izseljenišтва v Slovenijo, so mu prijateljski krogi leta 1972 pripravili veliko retrospektivno razstavo v Kostanjevici na Dolenjskem z bogatim katalogom in obsežnim esejem Franceta Steleta. Že postavljena razstava je bila nenadoma in brez utemeljitve preklicana sam dan pred otvoritvijo.

Tudi velik plakat, ki je danes že prava redkost, ni bil nikjer razobešen.

Matica se umetniškim stremljenjem in vsestranski ustvarjalnosti Franceta Goršeta doslej ni znala ali hotela oddolžiti. To vlogo je častno prevzela Primorska, ki se je s tem javno zahvalila umetniku za velikodušno razdano lepoto. Ob tej priložnosti so izdali bogat katalog s študijo Verene Koršič o umetnikovem delu.

Občinstvo, ki je napolnilo Peterlinovo dvorano v Trstu med otvoritvijo razstave, se je hotelo umetniku Goršetu še posebej oddolžiti za lepoto, ki jo je v svojem dolgem življenju posejal po primorskih domovih

STRLE, osamljen v S. Quirinu (PN) v zapisu STERLE, v obeh pisnih variantah zelo razširjen v ZSSP. S formantom -è za mlada bitja. Dalje temno.

STROJAČ, endemičen v Viškorši v pisni obliki STROIAZZO, odtod v Viden. Sst. pomeni v narečju skopitarja, priimek je torej poklicno ime. LML 1762 *Strojazz Montis Aperti*.

STRUCHEL, STRUCHELI, STRUKELJ, STRUKELI, gl. *Strukelj*

STUCIN, osamljen v Gorici; ZSSP: GO, Idrija, LJ, KR, MB; *Štucin*: GO, Sežana, Idrija, Radovljica, KR, LJ, Gornji grad, Laško.

STUPARIČ, le v Vidnu v zapisu STUPARICH; ZSSP: —, toda *Stupar* pogosten; prim. *Stopar*.

STURAM, STURM, STURMA, STURMI, gl. *Šturm*

STURI, le v Gorici, nejasno.

STURMICH, STURMIG, gl. *Šturmič*

STURNIG, osamljen v S. Canzian d'Isonzo; temno.

SUBAN, osamljen v Bibioneju. Prim. tpn. *Subani*, zaselek v Vrtovinu, *Subanji konec*, zaselek v Gorjanskem, in priimek *Soban*. Gl. dalje *Zupan*.

SUCCAGLIA, gl. *Cukalja*

SUCCO, gl. *Sok*

SUERZ, gl. *Zverc*

SUGLIA, osamljen v Čenti; prim. ZSSP *Solja* v Idriji. Temno.

SUICH, po en primer v Gorici in Gradežu, SUJIC, osamljen v Vidnu. Temno; hrv. porekla?

SULIČ, osamljen v Gorici v poit. zapisu SULLIG, Pizzagalli navaja SULLIG ob poit. SULLI za Turriaco, ZSSP: GO, Tolmin, LJ; patr. s formantom -ič iz hpk.

h kakemu atn., ki ga ne znam pojasniti, morda metr. iz hgn. Ursula. Prim. *Sulko*.

SULIGOJ, tako v Gorici in Tržiču, SULIGOI v Gorici, Moši in Vidnu, SULLIGOI v Tumječu, ZSSP: *Suligoj*: GO, Tolmin, Il. Bistrica, *Šuligoj* razširjen. KOS 1494 *Andre Schulligoy* v Orehovljah. Prim. *Šaligoj*. Temno.

SULKO, osamljen v Gorici, ZSSP: —; atn. s formantom -ko iz hpk., gl. dalje *Sulič*.

SUSSAN, osamljen v Gorici, ZSSP *Sušanj* v GO in Il. Bistrici: po poreklu s *Suhe* pri Škofji Loki, s *Suhe* pri Predosljah, iz *Suše* pri Hotavljah ali iz kraja s podobnim imenom.

SUSTERINI, gl. *Sušteršič*

SUPAN, SUPPAN, gl. *Župan*

SUPPANI, gl. *Župančič*

SUSSETIZZA, le v Tržiču, omenjam z rezervo, ne da bi mogel razlagati.

SUSIČ, pogosten v Gorici tudi v poit. SUSSI (tudi v Tržiču), morda tudi SUZZI; v pisni varianti SUSICH v Tržiču in Vidnu. Patr. s formantom -ič iz kakega atn. **Suh*.

SUSSI, gl. *Susič*, *Sussing*

SUSSING, navaja ga le Pizzagalli za Tržič ob poit. SUSSI. Temno.

SUSMEL, gl. *Šušmelj*

SUSTERINI, gl. *Sušteršič*

SUZZI, gl. *Zuzeck*

SVERZ, gl. *Zverc*

SZULIN, po enkrat v Čenti in Pasian di Prato, prim. ZSSP *Šulin*: Tolmin, GO, LJ, Litija. Temno.

Š

ŠABEC, zelo razširjen v ZSSP, tu v ti obliki osamljen v Vidnu, v ponem. SCHABETZ v Gorici, z narečnim končniškim a SABAZ v Gradežu. S formantom -ac iz hpk. *Sab*- k hgn. Sebastianus. Prim. *Bastiančič* ipd.

ŠAFINJA, z naglasom na prvem zlogu, v zapisu SAFIGNA endemičen v Ščigljah pri Podbonescu. Temno.

ŠALIGOJ, prim. tpn. *Šaligoj* (it. *Saligoj*) pri Oblici v dolini Arbeča, tu je prisoten tudi enakoglasen priimek, zapisan le v poit. SALIGOI. ZSSP: —. Ob tem in drugih podobnih priimkih na -goj, ki nimajo para v Sloveniji, je dvomljivo izhajati iz sl. -goj iz gojiti (Bezljaj, ESSJ, I, 156), manj težko je izhajati iz langobardskega sst. *gahagi* = vladarski gozd, saltus, kar je v sl. dalo *gaj*, prvi del imena nas pušča pogostoma na cedilu; vse priimke na -goj bo treba analizirati posebej ob vseh zgodovinskih podatkih, ob natančnem poznavanju areala in gostote. Dotlej je vsaka hipoteza tvegana.

ŠAVLE, tu le v zapisu SAULE na Goriškem, menda istoveten s starim sl. atn. *Šavlè*, -*éta*, prim. pri Tru-

barju (Ein Regishter 1558) *Shaulezha Katerina* (prim. Ramovš, Konzonantizem, 251).

ŠAVLI, tu le v zapisu SAULI pri Sv. Lenartu, v Tržiču, Gradežu, Cervignanu, Gradišču ob Soči in Vidnu, verjetno v zvezi s prejšnjim.

ŠAVNIK, tako le v ZSSP (Jesenice, Radovljica, KR, LJ, Litija, PT), tu v zapisu SAUNIG v Gorici, Gradežu, Vidnu; Cracina navaja v dokumentu iz l. 1798 SAUN in SAUNIK v Hrastovijah (it. Crostù); Koštiál ga razlaga iz nem. *Zaunich*, Veda 4, Gorica 1914, str. 325-326. Bezljaj, Eseji o slovenskem jeziku, str. 123, ga izvaža iz ošliniku »samotar, puščavnik.«

ŠČEK, osamljen v Gorici, ZSSP: GO, Sežana, LJ; očitno endemičen na Krasu. Morda v zvezi z gl. *ščekáti* = winseln, jammern (Plet.).

ŠČUKA, zoon., osamljen v Avianu (PN).

ŠEMRL, le v Gorici, kjer je prisoten tudi v zapisu ŠEMERL, pogosten v ZSSP v obeh zapisih in varianti *Semrov*. Temno.

ŠESTAN, po številki 6, pomeni šestega sina in njegove potomce; malo frekventen v Sloveniji, je doma v Istri; tu v zapisu SESTAN v Gorici in Vidnu.

SIMAC, patr. z narečnim formantom *-ac* (knjižno *-ac*) iz hpk. k hgn. Simeon; endemičen v Nadiških dolinah, le v zapisu SIMAZ v Nadiških dolinah, Gorici in Vidnu, ZSSP: Tolmin. Prim. tpn. *Sinci* v Mužcu in priimke *Sima* ipd.

ŠIMIC, zapis zgornjega priimka z arhaičnim formantom *-ic*; le v zapisu ŠIMIC na Goriškem in ŠIMIZ v Prosnidu (1585), Tipani in Tavagnaccu pri Vidnu, redek v ZSSP.

ŠINIGOJ, gl. *Sinigoj*

ŠIROK, po fizični značilnosti, malo razširjen v ZSSP, verjetno endemičen v Brdih; v ti pisni obliki v Števerjanu in Gorici, v poit. pisni varianti SIROCH v Gorici, v poit. SIROCCO v Pordenunu, SCIROCCHI v Porcii (PN), LARGHI v Gorici in Gradežu.

ŠKAPIN, tu le v zapisu SCAPIN (Gorica), Scappin (Gorica, Lignano Sabbiadoro), SCAPPINI (Lignano Sabbiadoro), ZSSP *Skapin*: GO, Sežana, LJ, Litija; *Škapin*: GO, Sežana, Postojna, Kočevje, MB. Ime je frankovskega izvora (prim. J. Kelemina, Langobardski spomini pri Slovencih, v: Slavistična revija 1951, 191), Kelemina pravi: »Med jezikovne ostanke langobardske (in germanske) dobe spadajo še razna osebna imena, ki jih najdemo pri Furlanih in Slovencih: ...*Škapin*...«; to ime se je torej razširilo prvenstveno med Slovence, predvsem na Primorskem, in je med Furlani precej redek: goriški *Scap(p)in* so bržkone slovenskega porekla, Lignano Sabbiadoro pa je nastal po drugi svetovni vojski in privabil ljudi od vsepovsod. KOS 1499 *Jury* in *Thomas Schkapin* v Vrabčah, *Vrban Schkapin* v Senaboru.

ŠKODA, apelativ prozornega pomena, pogosten v ZSSP, tu le v poit. zapisu SCODA v dreški občini, Krminu in Vidnu.

ŠKODNIK, Plet. = der Beschädiger, pogosten v ZSSP, tu le v zapisu SCODNIK v Gorici; verjetno spada sem tudi poit. SCODINI v Gorici.

ŠKOF, po dostojanstvu, izpričan le v zapisu SCOF ob poit. SCOFFO za Tržič pri Pizzagalliju. Prim. tpn. *Škofi* pri Gorjanskem.

ŠKORJANC, narečna oblika zoon. *škerjanec*, pogosten na Goriškem tudi v zapisih SKORIANC in SCORIANZ. 1541 *Nicolai Schiranz* v Campolungu (U. Pellis, Da un «Index instrumentorum» di Casa Strassoldo, v: Rivista della Società Filologica Friulana, III, 194-201). Prim. tpn. *Škrjančevo*, zaselek v Stiški vasi pri Cerkljah, in priimek *Scoreancig*, *Scoreancigh*.

ŠKRK, le v zapisu SKERK v Gorici, ZSSP *Škrk* v GO, Sežani in Litiji, *Škerk* v Sežani, Postojni, MB. Pogosten na tržaškem Krasu, endemičen na Krasu. Temno.

ŠKRL, tu v zapisu SKERL na Trbižu in v Trziču, v poit. grafiji SCHERL v Trziču, zelo pogosten v ZSSP v zapisih *Škrl*, *Škerl*, *Škrlj*, *Škerlj*, komaj verjetno po Plet. *škrl* = *skr(i)*, rajši iz stvn. atn. *Scerilo*, *Scherilo*, prim. F. Bezljaj, SVI II, 245-6 »Škriljski potok«.

ŠKRLIČ, patr. s formantom *-ič* iz prejšnjega, tu osamljen v Trziču v zapisu SKERLIC, ZSSP: — .

ŠKRT, osamljen na Trbižu v zapisu SKERT, ZSSP *Škrt* v GO, Tolminu, Radovljici, KR in LJ, prim. Plet. *škrt* = das Geritze in *škrt* = karg.

ŠORLI, osamljen v Gorici, pogosten v ZSSP. Temno.

SPANJUD, le v občini Podbonesec z it. grafijo SPAGNUT, prim. tpn. *Spanjud*, it. *Spagnut* na desnem bregu Nadiže. Temno.

SPEHAR, poklicno ime na *-ar* iz nem. izposojenke *špeh*; poklicno ime; redek v ZSSP. Tu le nekaj primerov v Gorici z grafijo SPECCHER. Prim. *Špehonja*.

SPEHONJA, iz sst. *špeh* (prim. *Špehar*) z večalnim ali slabšalnim formantom *-onja*, pomeni debeluha. Zelo razširjen z it. grafijo SPECOGNA po Nadiških dolinah, v Furlaniji povsod med Vidnom in Čedadom, na Trbižu. ZSSP: *Spehonja* in *Špehonja* le v Tolminu. Endemičen v vzhodni Benečiji.

ŠTEFANIČ, gl. *Stefanič*

ŠTEKAR, le v Gorici in Števerjanu, Pizzagalli navaja STEKER ob poit. zapisu STECHER za Ronke, ZSSP: GO, Idrija, Tolmin, LJ, MB, PT, torej le na severu. Prim. Plet. »*štékarji* se zovejo oni Slovenci na vzhodnem Koroškem, ki govore: *šteka*, *šta*, *što* itd. namestu: tukaj ta, to itd. (Kres I, 412)«

ŠTOKA, tako le v Latisani in Porcii, STocca v Gorici, Trziču in Azzanu X, verjetno romanskega ali rajši nem. porekla.

ŠTOKELJ, osamljen v Trziču, in STOKEL, osamljen v Vidnu, ZSSP: *Štokel* v GO, *Štokelj* v GO, LJ, Kamniku, CE in MS, *Stokelj* v GO. Temno.

ŠTOLFA, gl. *Stolfa*

ŠTRK, tu le v zapisu STERK v Trziču, zoon.; ZSSP: pogosten v tem zapisu in v obliki *Sterk*.

ŠTRUKELJ, po priljubljeni jedi, označuje debelega človeka ali hišo, kjer so delali dobre štruklje (Prim. F. Jakopin, Nekaj značilnosti najfrekventnejših slov. priimkov). V ti obliki ter v poit. grafiji STRUCHELI, STRUCHEL na Goriškem, v zapisu STRUKELI v Vidnu. Prim. tpn. *Štrukljeva vas* pri Cerknici.

ŠTURM, zelo razširjen po ZSSP, tu v ti obliki v Gorici, Koprivnem in Krminu, v narečni obliki *Štúram* z zapisom STURAM v Podbancesu, Spetru, Čedadu, Krminu in Vidnu; po vsi priliki spada sem zapis STURMA, doma v Karnajski dolini, Nemah, Čenti, Vidnu, Povoletu, Villasantini in Trziču. Pizzagalli navaja STURM ob poit. STORMI za Tržič in ob poit. STURMI za Turriaco. Ime je menda iz nem. Prim. tpn. *Štúrmi*, zaselek na Livku.

ŠTURMIČ, patr. s formantom *-ič* iz prejšnjega; v zapisu STURMIGH v Martignacu pri Vidnu, STURMICH v Vidnu, Buttriu in Čenti; Pizzagalli navaja STURMICH ob poit. STORMI za Tržič.

ŠULIGOJ, gl. *Suligoj*

ŠUŠMEL, le v Gorici, ZSSP *Šušmel*: GO, Sežana, *Šušmelj*: GO, Sežana, Logatec, LJ, Kočevje. Temno.

ŠUŠTERŠIČ, tu le v poit. SUSTERINI, osamljen v Števerjanu; patr. s formantom *-šič* iz nem. poklicnega imena *Schuster* = čevljar. KOS 1494 *Mathia Schuesstertzicz* v Rubijah; 1498 *Michel Schuesterutsch* v Malem Otoku; 1523 *Anndre Schuesterzitsch* v Bukovici.

ŠVARA, vzdevek na *-a* iz nem. gl. *sich beschweren* = pritoževati se, po značajski potezi. Tu v Trziču; ZSSP: Sežana, GO, LJ, NM.

ŠVILIGOJ, gl. *Sfiligoj*

- TAIC, osamljen v Vidnu, prim. ZSSP *Tajč* v Kamniku, morda spada sem tudi TOICH, osamljen v Tržiču: etnonim v nemškem izgovoru (Deutsch) in posl. pisni obliki.
- TANKO, osamljen v Gorici; če je pisna varianta priimka *Dan(j)ko*, je hpk. s formantom *-ko* iz svetopi-semskega imena Danijel; sicer temno.
- TAŠIČ, osamljen v Gorici, ZSSP: Slovenj Gradec, MB; temno.
- TAVČAR, sporna etimologija: nobena razlaga ne zadovoljuje popolnoma: 1. *Davčar*, po poreklu iz Davč pri Skofji Loki; 2. *Deutscher*, torej etnonim, prim. *Taic*; 3. *távšar* iz nem. gl. *tauschen* = zamenjavati. Prim. F. Jakopin, Nekaj značilnosti najfrekventnejših slov. priimkov. Osamljen v Klužah, v grafiji TAUCER v Tržizmu in Vidnu, poit. TAUCERI v Gorici. Prim. tpn. *Tavčarski konec*, zaselek v Ivanjem gradu pri Gorjanskem.
- TEDOLDI, prisoten v tipanski občini, je it. priimek langobardskega izvora, razširjen po vsi severni Italiji.
- TEDUGA, le Missio 1602 *Florianio Teduga* v Oblici pri Srednjem; Cracina razlaga kot morebiten zapis za *de Duga*: Duge so zaselek v Oblici. To je seveda možno in verjetno: toda možna je tudi druga razlaga in sicer iz kakega atn. s formantom *-uga* (prim. *Ferluga*); atn. Tadej, fr. Tadio, je sicer redek, a ga ni izključiti, lahko iščemo razlago v kakem drugem atn.
- TEGHIL, osamljen v Vidnu, prim. ZSSP *Tegel* (LJ), *Tegelj* (Logatec, LJ, KR), *Tegl* (Litija).
- TERCELLI, gl. *Terčelj*
- TERCIMONT, osamljen primer v Vidnu, ZSSP: — . *Tercimònt* je fr. ime tpn. *Tarčmun*, priimek označuje torej poreklo.
- TERČELJ, tu le v poit. TERCELLI v Tržiču in Gorici, je morda iz hpk. k hgn. Petrus. Prim. *Perčič* ipd.
- TERČIČ, pogosten v Števerjanu, sicer še v Gorici, je verjetno patr. s formantom *-čič* iz hpk. k hgn. Petrus. Prim. *Perčič* ipd.
- TERČON, tu le v poit. TERZONI v Tržiču, ZSSP: Sežana; komaj jemljem v pošteev možnost, da je iz hpk. k hgn. Petrus; verjetneje še brez razlage.
- TERKUČ, osamljen v Sovodnjah ob Soči v poit. zapisu TERCUZ, ZSSP *Terkuč*: GO, LJ; endemičen na Goriškem. Morda hpk. iz hgn. Petrus.
- TERLICHER, TERLICHER, gl. *Trlikar*
- TERNOVIC, TERNOVIZ, gl. *Trnovec*
- TEROMAZ, nepodpisani članek »Rodbinska imena v Beneški Sloveniji« v KGMD 1956 ga omenja v Režiji; morda iz gl. *treti* (lan), poklicno ime.
- TERPIN, pogosten na Goriškem (Gorica, Števerjan, Krmin, S. Lorenzo Isontino), v Torviscosi in Azzanu X, v poit. TERPINI v Gorici, razširjen v ZSSP; iz gl. *trpeti*. Prim. *Sterpin*.
- TERZONI, gl. *Terčon*
- TESTEN, osamljen na Trbižu, ZSSP *Testen* (GO, Kamnik) in *Testem* (Tolmin, Postojna, Radovljica, LJ, Kamnik, NM). Pridevniški priimek iz sst. *testó*; po meni človeka, ki je dober ali mehak kot testo. Prim. tpn. *Testéni*, zaselek v Levpi nad Kanalom.
- THOMANN, v ti obliki le v Gorici, ZSSP *Thoman* v LJ, *Toman* od Gorenjske do Štajerske.
- TIHONJA, le v črnjejskem rkp. 1502: *stipha(n) tico-gna s plustisgha* (XI/1), *Marina Rainiga gospadina stiephana ticogna* (XIII/1); iz prid. *tih* z večalnim formantom *-onja*; Štrekelj (LZ 1892, 636) ga razlaga kot *tihonja* = homo tranquillus. ZSSP: — .
- TINTA, osamljen v Števerjanu, ZSSP: GO, Tolmin, LJ, NM, MB. Iz nem. kot metonimičen priimek za pisarja? ali hpk. na *-a* iz hgn. Valentinus?
- TOLAR, v Ronkah in S. Pier d'Isonzo, precej razširjen v ZSSP, pisna dubleta k *Dolar*, verjetno po poreklu iz kakega tpn. *Dol*.
- TOMASETIG, TOMASETTI, TOMASETTIG, gl. *Tomazetič*
- TOMASI, TOMASIC, TOMASICH, TOMASIG, gl. *Tomažič*
- TOMASINO, pogosten v Karnajski in Terski dolini, prisoten tudi v Nemah: poit. zapis fr. atn. *Tomasin*, manjšalna oblika iz hgn. Thomas. Prim. *Tomason*, *Tomazetič*, *Tomažič*, *Tomažinčič*, *Tomažinšič*, *Tomšič*.
- TOMASINI, gl. *Tomažinčič*, *Tomšič*
- TOMASINSIG, gl. *Tomažinšič*
- TOMASON, Missio 1600 *Andrea Tomason di Uernassio* v Ažli, fr. večalna oblika iz hgn. Thomas. Prim. *Tomasino* ipd.
- TOMAZETIČ, patr. s formantom *-ič* iz fr. atn. (*To*)*ma-sèt* k hgn. Thomas; endemičen v Nadiških dolinah, v zapisu TOMASETIG pogosten v Nadiških dolinah, Čedadu, Tavorjani, Vidnu in okolici, Corno di Rosazzo; TOMASETTIG s hiperkorekturno geminatio v Čedadu in Buttriu, poit. TOMASETTI v Gorici. ZSSP: — . Prim. *Tomasino* ipd.
- TOMAŽIČ, patr. s formantom *-ič* iz hgn. Thomas; v ti obliki v Gorici, Števerjanu in Lignan Sabbiadoro, v zapisu TOMASIG v Srednjem, Čedadu in Sovodnjah ob Soči, TOMASIC v Gorici, TOMASICH v Tržiču, v poit. TOMASI zelo pogosten v Gorici. Prim. tpn. *Tómažiči*, zaselek v Pridvoru pri Kopru, in priimek *Tomasino* ipd.
- TOMAŽINČIČ, izpričuje ga le Pizzagalli, ki navaja TOMASINCIC ob poit. TOMASINI za Tržič; patr. s formantom *-čič* iz fr. manjšalne oblike *Tomasin*, gl. dalje *Tomasino*. ZSSP: — .
- TOMAŽINŠIČ, patr. s formantom *-šič* iz fr. manjšalne oblike *Tomasin*, gl. dalje *Tomasino*; verjetno endemičen na Goriškem (ZSSP: GO, Sežana, Postojna, Il. Bistrica), tu le v zapisu TOMASINSIG v Gradišču ob Soči.
- TOMINEC, izpričuje ga le Pizzagalli v obliki TOMINEZ ob poit. TOMINI za Tržič; po izvoru iz Tolmina ali iz Tominj pri Ilirski Bistrici.
- TOMINI, gl. *Tominec*

TOMŠIČ, patr. s formantom -iĉ iz hgn. Thomas; le v Gorici in Sovodnjah ob Soči. Pizzagalli navaja TOM-SIG ob poit. TOMASINI za Tržič. Prim. *Tomasino* ipd.

TONČIČ, patr. s formantom -čiĉ iz hpk. *Tone* k hgn. Antonius; tu v pisnih variantah TONCIG (Tržič, Terzo d'Aquileia), TONCICH (Tržič), TONZIG (Gorica). Prim. *Antonac* ipd.

TONŠIČ, patr. s formantom -šiĉ iz hgn. Thomas ali manj verjetno iz hpk. *Tone* k hgn. Antonius; tu v pisnih variantah TONSIG (Tržič in okolica) in TON-SIGH (Viden, Pordenun). Prim. *Tomasino* ipd. ali *Antonac* ipd.

TOPATIČ, le v zapisu TOPATIG, TOPATIGH, endemičen na Joancu (v Čeneboli?) in pogosten tudi v ah-tenski občini, prisoten tudi v Vidnu, Povolettu in Lignanu Sabbiadoro, ZSSP: Tolmin; patr. s formantom -iĉ iz temne osnove.

TOPLIKAR, v tem zapisu ter v poit. grafiji TOPLICAR v Gorici in Tržiču; ZSSP: GO, Postojna, LJ, MB. Endemičen na Goriškem? Temno.

TOSONI, pogosten v Reziji in prisoten na Trbižu (tu verjetno rezijanskega porekla), ZSSP: *Toson* v GO, *Tozon* v Sežani in LJ, je it. porekla: priimek je pogosten v raznih variantah v severni Italiji in izhaja iz sst. *tóso* = fant (iz lat. *tonsus*, ker so mladi nosili na kratko strižene lase).

TRAKONJA, endemičen v Benečiji, kjer je prisoten le v pisni obliki TRACOGNA, pogosten v pasu od Čedadu do Vidna, ZSSP: GO; epicenter menda v občini Fojda. Iz sst. *trak* z večalnim formantom -onja, pomeni morda dolgina.

TRAMPUS, pogosten v Gorici in v Sovodnjah ob Soči, ZSSP pozna zelo razširjena priimka *Trampuš* in *Trampuž*, menda nem. porekla.

TRANCHINA, le v Tržiču in Ronkah, ZSSP: —. Temno.

TRAPINA, v občini Podbonesec. Temno. Prim. morda *Tropina*.

TRIBUTSCH, le na Trbižu in v Kanalski dolini, ZSSP: —; temno.

TRINKO, endemičen v dolini Aborne (Tarčmun) v zapisu TRINCO, I. Koštiál (Nekaj o naših imenih, DS 1904, 564) ga izvaja iz grškega hgn. *Katharina*, F. Bezljaj (Eseji o slov. jeziku, 157) pravi, da je morda iz hgn. *Dominicus*. Verjetnejša je videti prva hipoteza. V poit. zapisu TRINCO v Nadiških dolinah, Čedadu, S. Giovanni al Natisone, Vidnu, Corno di Rosazzo, Gorici. Morebiti spada sem tudi oblika TRINCI v Gradišču ob Soči in Vidnu. ZSSP: Tolmin, GO, LJ, Litija, MB. Prim. tpn. *Trínko*, it. *Trinco* na Kolovratu.

TRLIKAR, Missio 1599 *Juri terlicar in tomas terlicar* iz Barganjaka, danes TERLICHER pri Sv. Lenartu, v Gorenji Mersi in Čedadu, TERLICKER na Trbižu; ZSSP *Terlikar* (Tolmin, LJ) in *Trlikar* (Tolmin, GO). Temno.

TRNOVEC, po poreklu iz kakega tpn. *Trnovo*, le v arhaičnem zapisu TERNOVIC v Gorici in TERNOVIZ v Tržiču. Prim. *Deternova*.

TROBEC, v ti obliki osamljen v Pordenunu, z arhaičnim -ic v ponom. grafiji TROBITZ osamljen v Gorici, ZSSP: pogosten v zahodni Sloveniji. Iz gl. *trobiti* z razvejenimi pomenskimi možnostmi.

TROHA, tu le v Gorici, menda endemičen v Vipavski dolini. Sovpada v sst. *tróha* v pomenu drobnega človeka.

TROJAN, le v Gorici, ZSSP: LJ, Kamnik. V zvezi s tpn. *Trojane*.

TROJAR, osamljen v Gorici; endemičen na soriškem ozemlju, ki so ga konec 13. stol. in ob začetku 14. kolonizirali koroški Nemci iz okolice Innichena (it. San Candido) na današnjem Južnem Tirolskem. Prim. P. Blaznik, Kolonizacija Sevske doline, LJ 1928, in tpn. *Trójar* v Zgornjih Danjah.

TRONKAR, v ti obliki v Gorici, Števerjanu, Sovodnjah ob Soči in na Trbižu, v poit. grafiji TRONCAR v Gorici, Ronkah in Gradežu; ZSSP: —. Temno.

TROPINA, vzdevek za obilnega in majhnega človeka, v ti obliki v Vidnu, s hiperkorekturno geminato (naslonitev na it. prislov *troppo*) in Spetru, Ažli, Vidnu in Pozzuolu; ZSSP: —. Menda spada sem tudi *Trapina* (akanjel).

TROST, osamljen na Trbižu, razširjen v ZSSP; iz nem.

TRUŠNIK, endemičen v Nadiških dolinah in tam razširjen (Dolenja, Zverinac, Trušnje) le v zapisu TRU-SNICH in TRUSGNICH (tako tudi v Čedadu); po poreklu iz *Trúsenj* pri Dreki (Trusgne di Drenchia) ali iz *Trúsenj*, zaselku na Banjšicah. Prim. *Trušnjak*, *Trušnovec*.

TRUŠNJAK, le v zapisu TRUSGNACH, istoveten s *Trušnik* (gl. dalje tam) po zamenjavi formantov -nik/njak, ki je v Benečiji in na Goriškem stalna. Razširjen po Benečiji in Furlaniji (Garmak, Dreka, Premariacco, Manzano, Teor, Pasian di Prato, Viden in Pordenun), v zapisu TRUSGNAC v Vidnu. Prim. še *Trušnovec*.

TRUŠNOVEC, osamljen v Gorici; ZSSP: GO, Sežana, Tolmin, Postojna. Po poreklu iz *Trúsenj*, prim. *Trušnik*, *Trušnjak*. Missio 1602 *Grigor Trusnice* v Hostnem je težko razbrati in opredeliti k temu ali one-mu teh priimkov.

TSCHABUSCHNIG, osamljen na Trbižu, ZSSP: —. Format -nik kaže na krajevno obeležje, verjetno iz kakega (m)tpn. ali atn.

TUCHTAN, osamljen v Lignan Sabbiadoro, ZSSP: —, toda *Tuhtar*, *Tuhter* v CE. Trpni deležnik iz gl. *túhtati* nem. izvora: pomeni zamišljenega človeka.

TUJAK, izpričuje ga le Pizzagalli v zapisu TUIACH ob poit. TUIA v Ronkah, ZSSP: —, po narečnem preho-du *lj > j* istoveten s *Tuljak*, ZSSP: Sežana, MB. Temno.

TUL, le v zapisu s hiperkorekturno geminato TULL v Lignan Sabbiadoro in S. Daniele del Friuli, ZSSP: Sežana, MB; endemičen v Mačkoljah pri Trstu? Temno.

TURCH, TURCO, gl. *Turk*.

TURCHI, gl. *Turkovič*.

TURCHIGH, gl. *Turkič*.

TURCHINI, TURCINOV(R)ICH, gl. *Turčinovič*.

TURCOVICH, gl. *Turkovič*.

TURCUTTO, omenja ga nepodpisani članek »Rodbinska imena v Beneški Sloveniji« v KGMD 1956 ob slov. obliki TURKUTIC; slednja je patr. s formantom -iĉ iz fr. etnonima *Turc*, razširjenega s formantom -ut; *Turcutto* je lahko poit. oblika fr. atn. s hiperkorekturno geminato ali poit. oblika slov. priimka. Prim. *Turčinovič*, *Turk*, *Turkič*, *Turkovič*.

TURČINOVIČ, izpričuje ga Pizzagalli, ki ga navaja v obliki TURCINOVICH (tiskovna napaka?) ob poit. TURCHINI za Tržič. Patr. hrv. porekla, ki se je razširil med Slovence; ZSSP: Sežana, CE; *Turčinovič*: MB: iz etnonima *Tur(e)k* s patr. formantom -in preko prid. oblike na -ov in novim patr. formantom -iĉ/-iĉ. Prim. *Turcutto* ipd.

Obnova šolskih zbornih organov

Šolski zborni organi: koristna izkušnja, vredna obnove in razvoja. O tem bi bila koristna razprava med vsemi šolskimi komponentami, zlasti med starši in šolniki, kakor tudi z učenci višjih srednjih šol. Starši, šolniki in dijaki bomo šli 13. in 14. decembra na volitve za obnovo zbornih šolskih organov. V skladu z DPR z dne 31. maja 1974 št. 416 in z vrsto dopolnilnih uredb je prosvetni minister določil dan volitev. Volitve v šolske zborne organe bodo letos že tretjič.

Volili bomo sledeče organe:

1. MEDRAZREDNI IN RAZREDNI SVETI. Medrazredne svete na osnovnih šolah in razredne svete v srednjih šolah sestavljajo: razredni učitelji in na srednjih šolah vsi predmetni profesorji vsakega razreda. V medrazredne oziroma v razredne svete so še vključeni:

a) na osnovnih šolah za vsak razred po en predstavnik staršev;

**13. in 14. decembra:
vsi na volišče!**

b) v srednjih šolah po štirje predstavniki staršev za vsak razred;

c) na višjih srednjih šolah pa po dva zastopnika staršev in po dva dijaka za vsak razred.

Razrednim in medrazrednim svetom predseduje ravnatelj šole oziroma njegov pooblaščenec. Razredni svet razpravlja predvsem o didaktičnem napredku in disciplini v posameznih razredih.

2. PODROČNI SVETI DIDAKTIČNIH RAVNATELJSTEV IN ZAVODNI SVETI. Vsako didaktično okrožje in vsaka srednja šola I. in II. stopnje ima svoj svet, ki ga sestavlja 14. izvoljenih članov. Ti so: 6 šolnikov, 1 predstavnik neučnega osebja, 6 predstavnikov staršev in ravnatelj. Na višjih srednjih šolah se število zastopnikov staršev zniža na tri zastopnike, tri zastopnike pa dobe dijaki.

Te predstavnike bomo letos volili 13. in 14. decembra. Volilni postopek je ostal, tako kot je bil že leta 1975 in 1978. Volitve so določenega dne za razredne svete, v ka-

tere volijo starši z imenskimi kandidati za vsak razred. Prav tako pa tudi dijaki na višjih srednjih šolah.

Volitve predstavnikov v zavodske šolske svete pa so po listah za vsako komponento. Vsaka lista mora imeti vsaj toliko kandidatov, kolikor mest ji pripada. Listo morajo kandidati podpisati, prav tako jo mora podpisati določeno število predlagateljev.

DOSEDANJE IZKUŠNJE

Od prvih volitev in po začetnem navdušenju je leto polagoma nekoliko pobledele. Prvi predstavniki so bili pričarani, da bodo lahko vnesli v šole novega duha in spremembe. Pokazali so se celo dokaj borbene. Kmalu pa so sprevideli, da mnogih stvari ni mogoče zlahka menjati, ker so pač finančna sredstva skromna. Zanimanje predstavnikov je tako precej upadlo, zlasti še, ker so bile lani volitve odložene, ko so pač vsi pričakovali reformo višje srednje šole. Najbolj pa so razočarani dijaki, ki so pričakovali priznanje dijaških skupščin in notranjih dijaških odborov.

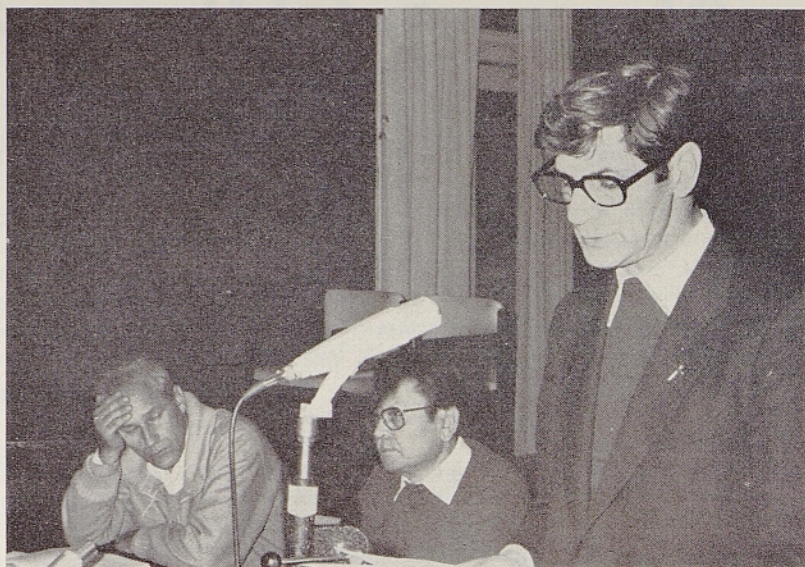
Iz obračuna dosedanjih izkušenj pa lahko razvidimo in ugotovimo, da ni bilo vse napak, kar je bilo doslej opravljenega. Začetno bojno razpoloženje posameznih predstavnikov se je polagoma uneslo. Dosežena je bila večja skupna zavest o šolskih vprašanjih in tudi sodelovanje. Sedaj stopamo v osmo leto delovanja zbornih organov, v čas velikih pričakovanj. Če so delovali zborni organi na šolski ravni v splošno zadovoljstvo, pa za šolske okraje in pokrajinski šolski svet v glavnem nismo niti vedeli. Konkretno so slovenske šole na Tržaškem in Goriškem zahtevale lasten šolski okraj. Dolge so bile razprave, naj se zahtevata dva ali en šolski okraj. Po dolgih razpravah, je prišlo do edinosti, da se zahteva za vsako pokrajino lasten šolski okraj. Nismo ga dobili. Zato se leta 1978 nismo udeležili volitev ne v šolske okraje, niti v pokrajinski šolski svet. Isto se bo ponovilo tudi letos. Šolskega okraja nam ne priznajo, kar je postopek predlog, da bi ga letos dobili. Čeprav je znano, da so po raznih deželah preustrojili šolske okraje, da slovenskim šolam niso priznali.

Vemo, da je vsaka novost zahtevna in zahteva določen čas, da se ugлади. Starši se na splošno premalo zanimajo in menijo, da je dovolj, da otroka vpišejo v šolo in vso nadaljnjo skrb prepuščajo šoli. Šolniki se ogibajo vsaki kritiki, se premalo poglobljajo v sedanost, premalo se posodobljajo in izpopolnjujejo. Tako si stoje nasproti nezadovoljni starši, zaradi slabih uspehov; dijaki, ki pravijo, da jih ne razumejo, ne starši ne šolniki; šolniki pa so žrtve dijakov, staršev in sistema.

Drugi pa zopet pravijo: kriza je nujna, a ne za propad, temveč za obnovo in izboljšanje. Ob bližnjih volitvah je potrebno, da se vse šolske komponente pokažejo in potrde svoje zanimanje za šolo.

DSI v polni sezoni

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je svojo letošnjo sezono začelo z nekaterimi izredno zanimivimi in kvalitetnimi pobudami, ki so pravilno odjeknile v celotni naši zamejski skupnosti. Zanimivo in poučno je bilo predavanje, ki ga je imel 12. oktobra pater Jože Kokalj. Predaval je o Zambiji, toda bolj kot kraje je osvetlil življenje in miselnost afriškega človeka. Skušal je približati dogajanje v tej deželi našemu evropskemu gledanju. V ponedeljek, 19. oktobra, je Saša Martelanc na posebno slovesnem večeru predstavil novo knjigo pisatelja Alojza Rebule »Zelesno izgnanstvo«, to je roman o tržaškem škofu E. S. Piccolominiju. Naslednji ponedeljek je DSI skupaj s pastoralnim uradom tržaške škofije pripravilo pogovor o problemih slovenske cerkve na Tržaškem. Dne 2. novembra se je DSI spomnilo rajnega Ferdinanda Kolednika, znanega prevajalca Jurčičevega Jurija Kozjaka. O njem je govoril prof. Martin Jevnikar. Ob tej priložnosti so pripravili tudi razstavo Kolednikovih prevodov slovenskih del v tuje jezike. V ponedeljek, 9. novembra, so se v dru-

štvu spomnili pravkar preminulega slovenskega pisatelja in misleca Edvarda Kocbeka. O njem je osebno spregovoril njegov dolgoletni prijatelj Boris Pahor, iz njegovih del pa sta brala Marjan Kravos in Aleksij Pregarc. Sredi novembra, v ponedeljek, 16., so v Peterlinovi dvorani odprli retrospektivno razstavo »France Gorše na Primorskem«. Odprtja se je udeležil tudi kipar Gorše. Stevilnemu občinstvu pa sta ga predstavila prof. Verena Koršič in Milko Bambič. Isti večer je v mali dvorani pre-

daval prof. Jože Velikonja o slovenskih sledovih na ameriškem zahodu. Predavanje je za vse prisotne pomenilo pravo odkritje in demitizacijo določene predstave o Ameriki.

ŠKOF LENIČ — 70-LETNIK

Dne 6. novembra je praznoval rojstni dan ljubljanski pomožni škof dr. Stanko Lenič. V škofa je bil posvečen januarja 1968. Med verniki doma in na tujem je izredno priljubljen zaradi blagega značaja in dobrote. Želimo mu še na mnoga leta!

Pri pogovoru o problemih slovenske cerkve na Tržaškem so sodelovali Sergij Pahor, Dušan Jakomin in Marij Gerdol (zgoraj). Na fotografiji spodaj: pogled na polno Peterlinovo dvorano med komeemoracijo za pesnikom Edvardom Kocbekom. Govori prof. Boris Pahor

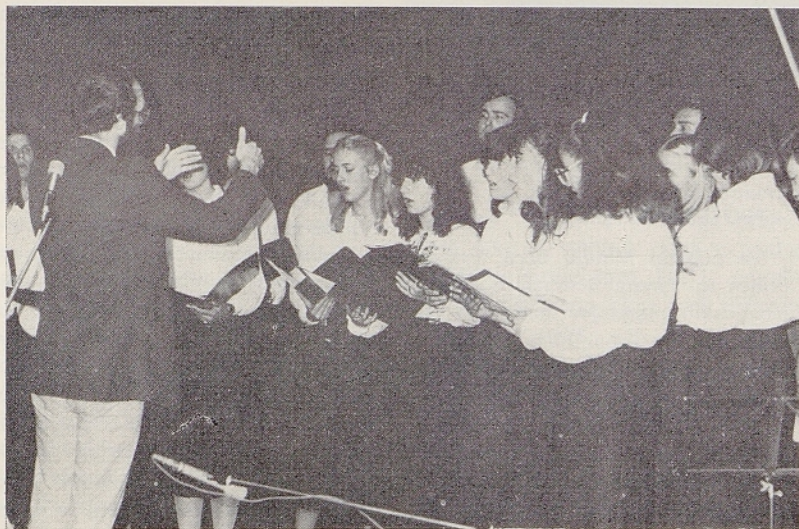
25 let Slovenskega kulturnega kluba

Že v prejšnji številki Mladike smo omenili srebrni jubilej mladinske organizacije SKK, ki v središču Trsta združuje predvsem študirajočo mladino. Proslava te pomembne obletnice je bila v soboto, 10. oktobra, na sedežu društva in so se je udeležili zelo številni sedanji in nekdanji klubovci. Ob tej priložnosti so pripravili tudi program, pri katerem so sodelovali Robi Šturman, David Krelbelj, Marko Feri, Barbara Škerlavaj in Tržaški mešani zbor, ki so izvajali

li glasbene točke, ter recitatorji Maja Lapornik, Anka Peterlin, Marko Kandut, Helena Jovanovič, Nives Škabar in Martina Slokar, ki so brali iz literarnih del klubovcev. Posebna voščila je v daljšem prisrčnem nagovoru izrekel klubu deželni svetovalec Drago Štoka, ki je bil tudi prvi predsednik SKK. Pozdrav SP je prinesel Sergij Pahor. Osrednji govor je na prireditvi imela sedanja predsednica SKK Silvia Callin, ki je med drugim izrazila tudi sledeče misli:

Predsednica SKK Silvia Callin govori na proslavi 25-letnice kluba

Tržaški mešani zbor na proslavi Slovenskega kulturnega kluba

VLADIMIR MAKSIMOV V TRSTU

V torek, 17. nov. je v dvorani zraven cerkve S. Maria Maggiore v okviru kulturnega društva »Il segno« predaval ruski oporečnik Vladimir Maksimov o verskem in političnem položaju v Rusiji. Maksimov, ki je avtor raznih pripovednih spisov in urednik revije Kontinent, je v predavanju in še posebej v diskusiji jasno in jedrnat orisal ideološki precep, v katerem se je znašel ruski človek. Poudaril je pomen, ki ga lahko imajo poljski dogodki za vse slovanske narode v vzhodnem bloku.

DOM V TINJAH

Na pragu jeseni so v Tinjah na Koroškem odprli prenovljeni dom Sodalitete, ki služi kot kraj izobraževanja, duhovne poglobitve in strokovnega obveščanja slovenskih vernikov na Koroškem. Dom že nekaj let zgledno in učinkovito upravlja duhovnik Jože Kopeinig.

Zahvalna maša pri Sv. Justu v Trstu

8. novembra, na zahvalno nedeljo, je bila v stolnici sv. Justa v Trstu slovenska služba božja, ki jo je za slo-

venske vernike tržaške škofije daroval škof Lovrenc Bellomi. Ob njem kanonik Peter Šorli in vikar Lojze Škerl

Prof. Jože Velikonja in kipar Gorše ob otvoritvi razstave v Trstu

EVROPA JE LE ENA SAMA

V začetku tega meseca so se v Rimu srečali zastopniki 23 držav iz vzhodne in zahodne Evrope in razpravljali o skupnih krščanskih temeljih evropskih narodov. Srečanje sta organizirali Lateranska papeška in Katoliška univerza iz Lublina (Poljska). Prvikrat se je srečalo okoli 230 izobražencev z vzhoda in zahoda, da bi razpravljali o vodilni ideji evropske duhovne edinosti, ki jo je poudaril papež Wojtyła v Gnieznu 3. junija leta 1979. Novi evropeizem papeža Janeza Pavla II. predlaga razširitev obzorij, da bi vzbudil narode, da bi težili za drugačno bodočnostjo in ne za katastrofo, ki jo nekateri vidijo kot edino izbiro v sedanjem stanju.

Čeprav se pogovori usmerjajo na versko in kulturno področje, je jasno, da teže k duhovno-krščanski spravi v pluralistični Evropi. Pred 227 udeleženci iz 23 držav (Poljakov je kar 90, tako katoličanov kot marksistov z državnih univerz) se je generalni tajnik srečanja prof. Levi spomnil besed papeža Janeza Pavla II., ko je ob svojem nastopu zaklical svetu: **»Ne bojte se, odprite vrata Kristusu«!** Svetemu Benediktu, zaščitniku Evrope, je papež Janez Pavel II. pridružil še slovanske brata sv. Cirila in Metoda in s tem poudaril edinstvo krščanske Evrope. Ne smeta si več stati v nasprotju dve Evropi. Evropa je le ena sama od Portugalske do Rusije, od Norveške do Malte v spoštovanju kulturnih in družbenih posebnosti.

PROTESTNO PISMO

Na pobudo Mateja Bora, Francija Prajsa in Toneta Svetine je skupina slovenskih pisateljev podpisala protestno pismo zoper namero, da uvedejo takse ob izstopu iz Jugoslavije. Tekst opozarja na nevzdržnost zamisli, ki bi pomenila opuščanje in negiranje osnovnih pridobitev utrjevanja države v mednarodnem prostoru, zanemarjanje osnovnih življenjskih interesov narodnih manjšin v sosednjih državah in je tudi v nasprotju z ustavnimi nazori o osebni svobodi. S pismom je društvo seznanilo Avblja, Kraigherja, Popita in Ribičiča.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Iz dejavnosti SKK smo na drugem mestu poročali o prireditvi ob 25-letnici te mladinske organizacije. Tu bi na kratko omenili samo dva pomembnejša večera: v soboto, 31. oktobra, so priredili okroglo mizo na temo »Radio Trst A za mlade«. Pri razgovoru so med drugimi sodelovali nekateri voditelji mladinskih rubrik na radiu Trst. V soboto, 14. novembra pa je bil na sporedu film o sv. Frančišku Asiškem »Brat sonce, sestra luna«. Mladi se v društvu zbirajo vsako soboto ob 19. uri.

LJUDSKO ŠTETJE V ITALIJI

Tudi letošnje štetje je šlo mimo nas. Tokrat v vprašalniku ni bilo vprašanja ne po narodnosti ne po pogovornem jeziku. V Trstu — toda samo v Trstu — smo lahko zahtevali vprašalnik v slovenščini. Bog ne daj, da bi ga tiskali v obeh jezikih. Mrtvi bi se v grobu obračali, žive bi pa gotovo kap zadela, če bi pole bile dvojezične.

KNJIŽNI DAR GORIŠKE MOHORJEVE

Pred kratkim so objavili knjižni dar goriške Mohorjeve družbe za leto 1982, ki bo obsegal: Koledar, knjigo Andreja Kobala »Slovenec v službi FBI in druge zgodbe ameriških Slovencev«, knjigo Brune Pertot z naslovom »Dokler marelice zorijo« in sedmi snopič Primorskega slovenskega biografskega leksikona.

Prof. Verena Koršič govori na otvoritvi razstave kiparja Goršeta v Peterlinovi dvorani v Trstu

Oratorij »Križev pot«

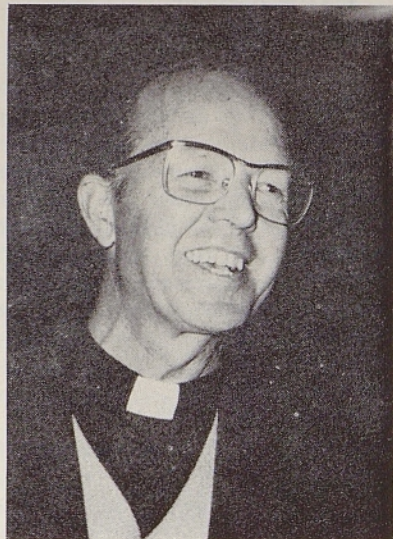
Oratorij »Križev pot« skladatelja, duhovnika Avgusta Ipavca, ki smo ga lahko poslušali v nedeljo, 15. novembra v rojanski župni cerkvi, je bil prav gotovo izjemen glasbeni dogodek letošnje jeseni. Delo izraža vso svojo umetniško vrednost, tudi v tem, da ga vseskozi hrani globoka in občutena vera. Prav tej žlahtni zlitini, veri in glasbi smo lahko bili priče med poslušanjem te »Križeve poti«. Oratorij, ki je napisan za mešani in otroški zbor, soliste in orkester, je dirigiral avtor sam.

V »librettu« je v spremni besedi skladatelj sam dejal o tem oratoriju, da sta ga ob poslušanju »starih slovenskih cerkvenih pesmi prevzeli preprostost in iskrenost, s katerimi izražajo bolečino ob Kristusovem trpljenju in veselje v velikonočnem jutru«. Prav zato je skladatelj razčlenil delo tako, da nam prikaže Kristusovo trpljenje od Oljske gore, Pilatovega sojenja, Križanja, do smrti na Golgoti, po njej pa je seveda Vstajenje, ki je višek, skladba pa se zaključuje z zelo efektnim Epilogom, ki je vzet iz človeške ljudske molitve, iz znane Zlatega očenaša. Peti tekst občasnno in zelo posrečeno izpopolnjuje govornica beseda, ki z odlomki slovenskih umetnikov, pisateljev in pesnikov zelo smiselno in občuteno povezuje božje trpljenje s človeko-

vim. To v smislu stavka, ki ga je napisal skladatelj in ki pravi: »Če sem videl Kritsusa v Tolminskem puntarju, nisem pozabil nanj v mučeniški Dragi pri Begunjah, pri Sv. Urhu, ali drugod po svetu.«

V rojanski župni cerkvi so torej v nedeljo nastopili združeni zbori iz tolminske župnije, ki so jih tako v mešanem, kot v otroškem sestoju res odlično pripravili domači organisti iz Tolmina in Volč, Alojz Tivadar in Mimica Fon. Tako da omemo mirno trditi, da so naravnost odlično odpeli dele, ki so jim bili določeni. Vlogo Kritsusa je pel tenorist Lojze Uran, Pilata baritonist Jožko Sardoč, Veronike pa sopranistka Ana Erman. Na žalost je bil v določenih trenutkih orkester, ki jih je spremljal premočan, tako da njihova vloga ni vedno prišla do izraza tako, kot bi morala. Verjetno je tega kriva tudi akustika rojanske cerkve, vse skupaj pa je izzvenelo zelo doživeto, tako da so bili ljudje, ki so napolnili cerkev zelo zadovoljni z oratorijem, ki so ga poslušali.

Skladatelj je znal skozi vso skladbo obdržati potrebno napetost, ki daje vsakemu delu tisto svežino in zanimivost, da pritegne vsakega poslušalca. Prav v tem smislu moramo povodati, da je znal skladatelj Avgust Ipavec zelo spretno in dovršeno u-

Provincial slovenskih jezuitov pater J. Kokalj je v DSI predaval o svojem delu v Zambiji

skladiti bogastvo slovenske ljudske pesmi s sodobnejšimi glasbenimi prijemmi, tako da je skladba, ki ohranja vse glasbene značilnosti v klasičnem pomenu, obenem sveža in sodobna. Prav zato lahko trdimo, da je bilo poslušanje oratorija »Križev pot« v Rojanu, edinstveno doživetje, čeprav ne dvomimo, da se bodo tudi v bodoče dirigenti in glasbeniki odločali za izvajanje tega dela, ki potrjuje našo misel, da lahko sodobna slovenska umetnost pokaže svoje najboljše dosežke prav na glasbenem področju.

Marko Tavčar

Pogled na izvajalce in del občinstva med izvedbo oratorija »Križev pot« v rojanski župni cerkvi. Gostovanje mešanega in otroškega zbora iz Tolmina ter orkestra in solistov pod vodstvom Avgusta Ipavca je pripravila Slovenska prosveta

TEŽAVE OPENSKE OSNOVNE ŠOLE

V slovenski osnovni šoli »F. Bevk« na Opčinah so se letos ob začetku šolskega leta pojavile nepredvidene težave zaradi prostorske stiske. Čeprav sta v tem kraju dve italijanski šoli — v eni je celo več praznih učilnic — zahtevajo šolske oblasti, naj bi se iz prezasedenega poslopja umaknili slovenski otroci. Očitno so prav ti odveč.

SLOVENSKI VRTEC V KRMINU

Z letošnjim letom so v Krminu odprli sekcijo slovenskega otroškega vrtca pri tamkajšnjih sestrah, ki imajo že v oskrbi italijanske vrtce. Vrtec so odprli na pobudo krminske komisije Slovenske skupnosti, ki je to zahtevo postavila v politični program med DC in SSk ob zadnjih uravnih volitvah.

NAŠ KOLEDAR 1982

Duhovska zveza v Trstu je tudi letos izdala stenski koledar s fotografijami tržaških in goriških cerkva ter z naslovi vseh slovenskih župnijskih uradov na Tržaškem in Goriškem.

TITOVO VELENJE

Ob 40. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov in na dan praznovanja občinskega praznika 10. oktobra 1981 je skupščina občine Velenje proglašala sklep, da je mesto preimenovalo v Titovo Velenje.

TRAJANOVA DOLGA UŠESA

Pred kratkim je slovenski pesnik in publicist Vinko Ošlak odkril v svojem stanovanju skrite prisluškovalne naprave. Pred njim sta jih pred leti odkrila že Edvard Kocbek, ki jim je posvetil celo pesem, in nadškof Jože Pogačnik.

OBČNI ZBOR ZCPZ

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bil v nedeljo, 25. oktobra občni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem, na katerem so temeljito pregledali opravljeno delo Zveze in izvolili nov odbor, na čelo katerega je bil ponovno potrjen dolgoletni predsednik dr. Zorko Harej.

STANKO GOGALA — 80-LETNIK

V začetku novembra je praznoval 80-letnico dolgoletni profesor pedagogike na filozofski fakulteti v Ljubljani dr. Stanko Gogala.

† JANEZ URBANIČ

Iz Argentine je prišla vest, da je tam umrl duhovnik Janez Urbanič, rojen 1. januarja 1914 v Leskovcu pri Krškem. V Argentino je odšel po koncu vojne leta 1948.

ŠKOF KÖSTNER ZLATOMAŠNIK

Krški škof dr. Köstner je v nedeljo, 25. oktobra, praznoval v celovski stolnici 50-letnico mašništva. Mašo je daroval v obeh koroških jeziki, v slovenščini in nemščini.

PETDESETLETNICA SMRTI NADŠKOFA SEDEJA

28. novembra je poteklo 50 let od smrti nekdanjega goriškega nadškofa Frančiška Borgia Sedeja. Ob njegovi smrti je za njim žalovala vsa goriška nadškofija, tako Slovenci kot Furlani ali Italijani. Vsem je bil Sedej pravičen in dober pastir, zato so ga vsi iskreno spoštovali. V goriški stolnici je bila ob obletnici smrti konsekracija, ki jo je vodil nadškof Cocolin. Pela sta stolni zbor »L. Fogar« in moški zbor »M. Filej«.

NOV UČBENIK ZA ZGODOVINO

Pred kratkim je v Trstu izšel v založbi Šolskega urada za Furlanijo - Julijsko Benečijo nov učbenik za zgodovino, ki ga je napisal prof. Ivan Artač. Knjiga ima naslov »Človek in čas« in obsega zgodovinsko dobo od najstarejših časov do Karla Velikega. Namenjena je prvemu razredu srednje šole. O učbeniku so izšle zelo povoljne ocene.

† ANTON PODBEVŠEK

V soboto, 14. novembra, je v Ljubljani umrl pesnik in esejist Anton Podbevšek. Rodil se je 13. junija 1898 v Novem mestu in je v slovenski literaturi znan predvsem po svoji pesniški zbirki »Človek z bombami«, ki je izšla leta 1925. Zbirka je s svojim nekonvencionalnim, modernim jezikom povzročila precej hrupa v javnosti.

SREČANJE NA STARI GORI

Nad tisoč Italijanov, Furlanov in Slovencev se je zbralo na molitvenem srečanju v Marijinem svetišču na Stari gori pri Čedadu. S škofoma Battistijem in Jenkom je somaševalo 60 duhovnikov. Mašna daritev je bila v latinskem jeziku, božja beseda in petje pa v slovenskem, furlanskem in italijanskem. O srečanju je obširno poročala 46. številka Družine.

SPOMENIK F. S. FINŽGARJU

V Sori pri Medvodah so v soboto, 7. novembra, ob navzočnosti številnih duhovnikov in vernikov odkrili doprsni kip pisatelju Franu Saleškemu Finžgarju. Kip je blagoslovil pomožni škof Lenič.

»PASTIRČKOVA PESEM«

V založbi Mohorjeve družbe v Gorici je pred kratkim izšla druga knjiga napevov za otroške zборе z naslovom »Pastirčkova pesem«. Prva knjiga Pastirčkovih pesmi je izšla v Trstu leta 1976.

† DR. DRAGO DOLGAN

Sredi septembra je v Trstu umrl v 80. letu starosti znani podjetnik in zaveden Slovenec dr. Drago Dolgan. Bil je po rodu iz Škednja, nekaj časa je živel v Ljubljani, po vojni pa se je za stalno vrnil v Trst, kjer se je posvetil delu na petrolejskem področju.

† MARIJA BALANTIČ

Ljubljansko Delo je 14. novembra objavilo osmrtnico za Marijo Balantič, materjo pesnika Franceta Balantiča. Pokopali so jo na kamniških Žalah v soboto, 14. novembra. Pogreba se je udeležilo veliko kulturnikov in Francetovih sošolcev.

»SLOVENSKA SKUPNOST« NA KOROŠKEM

14. in 15. novembra je delegacija Slovenske skupnosti iz naše dežele obiskala Narodni svet koroških Slovencev. Obe organizaciji sta si ob tej priložnosti izmenjali informacije o trenutnem narodnostnem, političnem in gospodarskem položaju Slovencev v Italiji in Avstriji.

Nov manjšinski priročnik

Razgovor z dr. Marcom Maurijem

Pred kratkim je ugledna italijanska katoliška založba MORCELLIANA izdala 271 strani dolgo knjigo z naslovom »Nelle case del padre« — »V Očetovih hišah«, s podnaslovom »Cerkve in etnične manjšine v Italiji«. Napisal jo je zgodovinar, doktor Marco Mauri, ki poučuje verouk na višjih srednjih šolah v Leccu v Lombardiji.

Kot nam pove sam naslov, gre za novost v publicistiki o manjšinah v Italiji. V uvodu in sklepu avtor kratko razmišlja o cerkvenem nauku in manjšinah ter o možnih ukrepih za večje spoštovanje življenjskih potreb teh skupnosti tudi v Cerkvi. Večji del knjige pa v krajših poglavjih prikazuje položaj vseh manjšin v Italiji, vključno slovenske. Knjiga je dopolnilo sedanjim priporočnikom o manjšinah, ker v glavnem osvetljuje preteklost in sedanost manjšin v zvezi s položajem na cerkvenem področju in z delom katoličanov. Bralec torej ne sme v njej iskati celovite slike posameznih manjšin. V študiji je tudi nekaj pomanjkljivih ali netočnih podatkov, vendar je zelo pomembna, ker je izraz kulturnega dela italijanskih katoličanov, ki so doslej zamenjali ta vprašanja.

Profesor Mauri, bi se, prosim, najprej kratko predstavili. Zanima nas tudi, kako to, da ste se odločili za tako delo, in pa kako ste zbrali gradivo zanj?

Jaz sem ravno diplomiral. Živim v Lombardiji in se že dolgo zanimam za vprašanja etničnih manjšin, tudi iz neke naravne simpatije za njihovo stvarnost. Mislim tudi, da tisto, kar običajno označujemo kot italijansko kulturo, je v resnici skupek krajevnih kultur, na primer narodnih manjšin, in pa — v sami italijanski kulturi — zelo različnih stvarnosti.

Sklep, da napišem to knjigo, izhaja iz ugotovitve, ki morda niti ni pravilna, a se je meni zdela precej razvidna, da namreč manjkajo prikazi, obravnave razmerja med narodnimi manjšinami in katoliško Cerkvijo, ki je pač — ker smo v Italiji — Cerkve velike večine prebivalstva. Ker sem veren, sem se zanimal predvsem za ta vidik. Predvideval sem tudi, da bi lahko prišel do zelo zanimivih informacij in do stališč, ki so lahko pomembna za življenje vse italijanske skupnosti. Mislim, upam, da knjiga nudi vsaj majhen prispevek za reševanje tega vprašanja.

Kako ocenjujete sedanji cerkveni nauk, kar zadeva manjšine?

Povedati je treba, da se sedanji cerkveni nauk o narodnih manjšinah naslanja v bistvu na radijski govor papeža Pija XII. ob božiču leta 1941. Gre za zelo znano poslanico, v kateri so bila postavljena temeljna načela za odnosno sveto po koncu svetovne vojne. Eno izmed temeljnih načel zadeva prav narodne manjšine, o katerih je rečeno, da morajo biti vsestransko zaščitene: na kulturnem, jezikovnem, gospodarskem, strukturalnem področju — torej tudi, kar zadeva samoupravo manjšin. Dalje, ne sme

biti več diskriminacij — ne javnih, ne nasilnih, ne skritih. Takrat je bilo živo vprašanje demografskega zatiranja neke manjšine, politike sterilizacije, ki so jo vodili nacisti predvsem proti Ciganom. Tudi to je v poslanici omenjeno.

Papeži, ki so si sledili, so se vedno sklicevali na to prvo cerkveno obravnavo manjšinskega vprašanja v tem stoletju. Zelo lepo poglavje je v okrožnici Janeza XXIII. »Mir na zemlji«. V njem označuje zgodovinski nastanek narodnih manjšin z rojstvom sedanjih držav, ki hočejo biti narodne države in v katerih so se torej znašle manjšine, ki se razlikujejo od jezika in kulture večine prebivalstva. Tudi tu so vabila vsem, tudi ljudem dobre volje, ne torej le vernikom, naj se na določen način vedejo do manjšin. Poleg tega pa se manjšine vabijo k zavesti lastnega poslanstva, da so most, povezava med različnimi kulturami, ravno zato, ker so v privilegiranem položaju, da že po rojstvu pripadajo neki kulturni stvarnosti, po sili razmer pa tudi politični in državni stvarnosti z drugačno etnično značilnostjo.

Koncil le kratko omenja manjšine na dveh mestih konstitucije »Veselje in upanje«. A tudi koncilski očetje jasno omenjajo prejšnja dva dokumenta. Omemba je kratka, vendar sem v svoji knjigi skušal dokazati, da gre bolj za kazalo, za napotek k drugim dokumentom učiteljstva in koncila, ter socialnim, cerkvenim dokumentom, ki se dotikajo gospodarskih, jezikovnih, kulturnih, eklesioloških vprašanj.

Kakšen pa se vam zdi dejanski položaj manjšin v italijanskih državah in pa v posameznih škofijah po Italiji?

Položaj manjšin. Že prej sem pozabil povedati, da sem pri pripravljanju knjige prepotoval Italijo, intervjuval ljudi, strokovnjake, preproste pripadnike manjšin. Skušal sem živeti z njimi. Spoznal sem, da nedvomno današnja, naša masovna civilizacija vsak dan zadaja hude udarce preživetju manjšin, predvsem tistih, ki jih bolj pozabljamo, na primer Grkov, Albancev, malih jezikovnih otokov, na primer nemških na severu Italije izven Južne Tirolske. Bolje se ohranjajo tiste manjšine, ki jim pomagajo tudi bratje onkraj državnih meja in ki imajo neko zakonsko zaščito.

V Cerkvi sem opazil to: v glavnem se vzbuja precejšnja pozornost za to resničnost. So pa danes še precejšnje razlike od kraja do kraja. V nekaterih škofijah so prilagodili strukture ravno narodnostnim razmeram, na primer v Bocnu - Brixnu. Delno, vsaj formalno in kljub vsem prisotnim problemom, tudi v škofijah Trst ni Gorica. V drugih krajih je vse prepuščeno dobri volji posameznih duhovnikov, krajevnih občestev, prizadevnih laikov. Ni pa škofijskih dušnopastirskih smernic. Koncil je vsekakor prinesel veliko novega in je razveselil vernike, ki pripadajo etničnim manjšinam, ker je potrdil zahteve teh skupnosti.

dalje na naslednji strani ■

Miroslav Košuta: Štirje fantje muzikantje

Miroslav Košuta, najvidnejši tržaški pesnik, je izdal za odrasle šest pesniških zbirk in tri za mladino (glej Mladiko 1979, 119-20; 1980, 35), 1980 pa sta izšli pri Mladinski knjigi v Ljubljani dve njegovi mladinski igri: Štirje fantje muzikantje in Vitez na obisku. Obe sta šli preko odrov in sta prinesli avtorju potrdilo, da je dober mladinski dramatik.

Štirje fantje muzikantje so nastali po pravljici bratov Grimm Bremenski mestni godci, vendar jo je Košuta zasukal po svoje in napisal mladinski muzikal. Zato se igra bistveno loči od klasične mladinske igre, ki je zgrajena na konfliktih, ki raste do viška in potem pade v razplet. Košuta je vzel iste živali, kot so pri bratih Grimm: osla, psa, mačka in petelina. Vsi so se postarali, gospodarjem so postali nadležni, zato so se jih sklenili iznebiti. Za vse štiri veljajo besede, ki jih je izrekel mlinar oslu:

»Že vidim, mrha, da pri kraju
so tvoje piškave moči.
Čemu bi te še dalje krmil,
ko mi pa tega treba ni?
Zijaš? Se čudiš? Ljubi osel,
do jutri se boš še postil,
potem, ker se spoznam na posel,
te navsezgodaj bom ubil!«

Grozeča smrt rodi v vseh spoznanje:

»Tako je torej! Nehvaležnost
plačilo tega je sveta:
s starostjo pridejo betežnost,
samota in še kup gorja!«

Vsi štirje pobegnejo, da postanejo v mestu muzikantje, kakor je prebral osel na letaku. Pobegnejo iz surovega in krivičnega sveta v pravljичni svet, kjer ni zatiranja in krivic, pobegnejo z veselo pesmijo, kot neločljivi prijatelji. V samotni hiši najdejo razbojnike in jih prebrisano zapodijo, da ostane hiša njim, kjer bodo peli samo sebi v veselje.

Igra je napisana v tekočih in izpiljenih verzih, ima vezalca, malo govorjenja, a veliko petja, zanimivih dogodivščin, a tudi več bridkih resnic sodobnega življenja. Igra je uspela in so jo prvič prenašali po radiu 12. okt. 1969, potem na številnih šolskih in amaterskih odrih, 17. dec 1975 pa na poklicnem gledališču v Novi Gorici.

Vitez na obisku. Mladinska igra v šestih slikah. Igra je na eni strani sodobna, na drugi pravljичna. Andrej veliko bere, nazadnje o Karlu Velikem, Orlandu in Olivieru, ki sta se spopadla s Saraceni. Sredi branja plane v njegovo sobo vitez, o katerem je bral. Ko pove prijateljem, mislijo, da se mu je zmešalo zaradi prevelikega branja. Toda vitez je za res tukaj in tatova Šestprsti in njegov pomagač Refren že

načrtujeta, da bi ga ugrabila in za drag denar odstopila kakemu muzeju. Vitez se ne znajde v modernem svetu, zato razseka z mečem gospodinjske stroje, uro, radio in televizijo v Andrejevem stanovanju. Andrej odpelje viteza v šolo, da pripoveduje o starih časih. Tedaj pobegne iz cir-kusa medved in zanese v mesto veliko zmede. Tatova skušata ponoči ugrabiti viteza, vendar se jima ne posreči. Prav tako ne med sklepnim plesom v zgodovinskih oblekah, med katerim se vrne vitez v zgodovino. Vsem je žal po njem, Andrej pa pravi: »Vsakdo od nas lahko oživi svojega viteza, samo pravo knjigo mora vzeti v roke.«

Košuta v igri ni obudil starih časov, saj je današnji čas preveč različen od viteških. Andreju prinese vitez dosti veselja, a prav tako veliko skrbi in težav, babici pa tudi gmotne škode. Igra je zgrajena predvsem na položajni komiki, ki jo podpirajo naslednji elementi:

Nepričakovan prihod viteza iz srednjega veka, ki napravi veliko zmede pri Andrejevih, v šoli in okolici. Vitezovo srečanje z modernim svetom, ki mu je popolnoma tuj, čuti se ogrožen, zato ga uničuje in se bori proti njemu. Tatova Šestprsti in Refren hočeta biti prebrisana in junaška, a sta silno omejena. Igrati hočeta ugrabitelja, a se sama ujameta, na koncu skleneta, da bosta odšla za policaja. Tudi policaj hoče biti junaški, a je velik strahopetec.

Igra je živahna, napeta, prikupna, sedanjí in nekdanji svet se neprisiljeno prepletata in povzročata humor. Če je nekdanji vitezov svet poln idilike in romantične lepote, je sedanjí zapleten, poln nevarnosti in napak, vendar nezamenljiv. Pisatelj neprisiljeno vpleta bodice na sodobne napake, zlasti ugrabitve, ki so tako razširjene v Italiji, na podkupljivost, vsesplošno krajo itd.

Osebe so žive, nepozabna pa je babica, ki sama sebe takole označuje: »Jej... jej... Tata v službo, mama v službo, nona pa doma pospravljaj, peri, likaj, kuhaj... in seveda... seveda... pelji mulca v šolo, poprej mu odgrni prašičje uhlje, mu počesi ščetine, pripravi zajtrk, priskrbi malico... in seveda... popoldne preglej naloge, igray z njim kitaro, spremljaj ga k telovadbi... sodi nogometno tekmo!« V songu, ki ga zapoje, pa našteva, kaj vse mora znati, od zgodovine do vesoljskih poletov in zgodovinskega kompromisa.

Tudi jezikovno je igra uspela: vitez govori v tekočih verzih, ostali v prozi, vmes pa so duhoviti songi. Skratka, dobra sodobna mladinska igra.

Igro je uprizorilo Stalno slovensko gledališče v Trstu 23. januarja 1978. Knjigi je napisal spremne besede Jože Rode, dodane so tudi fotografije iz obeh poklicnih uprizoritev.

(se nadaljuje)

Nov manjšinski priročnik

Spoznal sem, morda je vtis zgrešen, da je žal treba še veliko storiti za uresničitev koncilskih navodil. Uradno je bil na primer ustanovljen odbor MIR IN MEDNARODNO OBČESTVO v komisiji JUSTITIA ET PAX, ki bi se moral

nekako službeno ukvarjati z manjšinskimi vprašanji. V ustanovni listini je rečeno, naj se podobni odbori osnujejo tudi na škofijski ravni. Jaz pa nisem mogel opaziti takih teles na škofijski ravni. Vsekakor je cerkvena stvarnost stvarnost, ki se razvija, predvsem kar zadeva skupnosti vernikov.

staro in novo O NARAVI IN ČLOVEKU staro in

Muhasto vreme zadnjih mesecev nam že spet zastavlja vprašanja kot: KAKŠNO BO VREME v prihodnjem desetletju? Saj nam bralci ne bodo zamerili, če bomo za odgovor segli kar precej na široko?

Atomi kisika imajo običajno 8 protonov in 8 nevtronov. Takemu normalnemu kisiku pravimo kisik 16. Poleg tega kisika pa obstaja v majhnih, a znanih količinah še kisik 18, sestojč iz 8 protonov in 10 nevtronov. Atomi kisika 18 so nekoliko težji od atomov kisika 16, zato težje izhlapevajo iz vode kot atomi kisika 16. Koliko jih izhlapi, je odvisno od temperature. In prav tako je odvisno od temperature, koliko jih ostane v vodi.

Če recimo na Grenlandiji izvrtamo debele sloje ledu in jih razrežemo na majhne rezine in vsako teh rezin raziščemo glede na delež kisika 18, dobimo zelo podrobno in zvesto sliko o tem, kako se je tam spreminjala temperatura zadnjih 1000 let.

Še več: primerjava med Grenlandijo in nam bližjimi kraji govori za to, da mi nekako sto let zaostajamo za Grenlandijo.

Kakšno bo torej vreme v prihodnjem desetletju? Grenlandija nam pravi, da zoprnejše.

* * *

Splošno znano je, da bela barva temeljiteje odbija svetlobne in toplotne žarke kot črna. In vendar so beduini ogrnjeni pretežno v temne plašče — kaftane.

Da bi tisočletni prebivalci puščave ne vedeli, pa čeprav empirično, katera noša jim najbolj ustreza, je malo verjetno. Zato so si znanstveniki pobliže ogledali zadevo: izmerili so temperature v raznih točkah beduina s črnim kaftom in istočasno beduina z belim.

Res so na obleki prvega nameirili 47 stopinj in »samo« 41 stopinj na kaftanu drugega. Toda zrak med obleko in kožo je meril v obeh primerih 33 stopinj.

Razlaga je v tem, da je v prostoru med plaščem in kožo zračno in to tembolj, čim višja je temperatur-

na razlika. Nekako tako kot v dimniku, ta tudi bolj vleče pri višji temperaturi. Ta sapica kožo seveda hladi. Poleg tega se beduin giblje in njegov plašč valovi v vetru. Efektu dimnik se tako pridruži še efekt meh.

* * *

Karta ima na eni strani enojko, na drugi dvojko. Druga karta ima na eni strani dvojko, na drugi trojko. Spet je karta, ki ima trojko in štirico itd. Skratka karte so: (1, 2), (2, 3), (3, 4)...

Sodnik potegne na slepo karto iz kupa in jo pokaže igralcema tako, da vsak vidi le eno stran. Vsak od obeh igralcev ima pravico se umakniti iz igre ali pa jo sprejeti. Če oba sprejmeta, zмага tisti, na čigar strani je višja karta.

Po eni strani se zdi, da sta zмага in poraz za igralca enako verjetna. Če npr. zagledam pred sabo sedmico, je enako možno, da vidi nasprotnik šestico ali osmico. Zato naj bi ne imel pravega vzroka, da se umaknem.

Toda... Če vidim enico, se seveda umaknem, saj je poraz gotov. Tudi če vidim dvojko in je nasprotnik tiho, se moram umakniti. Samo po sebi bi nasprotnik lahko imel enojko ali trojko. Vendar če bi imel enojko, bi se umaknil, pa se ni. Ima torej trojko in meni se igra ne splača.

Tudi če imam trojko, ne pride do igre. Če ima nasprotnik štirico, se meni ne splača. Če pa ima dvojko, sklepa, kot sem prej sam sklepal, in se igre ne udeleži.

Sledi, da se en ali drugi igralec mora vedno umakniti. Igra se zdi lepa in pravična, ima enostavna pravila in vendar se noben pameten človek v njo ne spusti.

Eden mnogih paradoksov matematike!

* * *

Je bilo v ledenih dobah več ali manj padavin kot dandanes? Oboje se zdi »logično«. Več: več ledu predpostavlja več padavin, kot pa

smo jim priča danes. Manj: čim več je ledu, tem manj je proste morske gladine, odkoder naj voda izhlapeva. Dalje je izhlapevanje pri nižji temperaturi šibkejšje.

Gordijski voz je presekala računalnik. Na grobem modelu Zemlje je preučil najprej klimo, nanašajočo se na sedanje stanje, in klimo, kot izvira iz ledenodobnih pogojev. Odgovor je bil nedvoumen: med ledeno je manj deževalo in celo manj snežilo kot sedaj!

* * *

Izumrtje dinozavrov je nekaj, čemur ne primanjkuje razlag: še preveč jih je. Vprašanje je le, katera (ali ktere) od njih je najbolj verjetna.

Ne gre za malenkost. Nenadno (tu je seveda mišljeno nenadno v geološkem smislu) odidejo s planeta živali, ki so mu brez tekmece vladale nepredstavljivo dolgih 100 milijonov let, živali, iz katerih srede so se pojavili 40 ton težki in 25 metrov dolgi primerki, katerih zobovje je štel do 200 zob.

Kako je do česa takega moglo priti? Ali je mrzlokrvne živali pogubilo nenadno znižanje temperature? Ali so težki velikani, navajeni preživljati večino življenja v močvirjih, postali ob njihovem izsuševanju še bolj okorni in počasni? Tako zelo, da so jim mogli toplokrvni, gibčni in majhni sesalci sproti krasti jajca, iz katerih se mladiči več niso utegnili izleči?

So strokovnjaki, ki postulirajo nekakšno epidemijo, ki naj bi pometla z dinozavri. Drugi krivijo kozmično sevanje, ki naj bi se ravno takrat kot posledica eksplozije supernove smrtonosno povečalo. Za humor poskrbijo tretji: izumrle naj bi bile rastline, ki so dotlej dinozavrom s pridom služile kot čistilo...

* * *

POPRAVEK: V zadnji Mladiki bi se ista rubrika, druga kolona, 19. in 20. vrstica namesto: »(na dva trapeza in en pravokotnik)« morali glasiti: »(na dva trapeza in en peterokotnik)«.

GLEDALIŠČE

Ferdo Kozak: Punčka

Zdi se, da je domača publika sprejela prvo letošnje gledališko delo na odru našega tukajšnjega Talijinega hrama z dokajšnjo simpatijo, ker se pri tako heterogenem poslušalstvu, kakršno je naše, posreči le redkokdaj. Ne da bi si zahtevnejši med gledalci ne želeli zanimivejšega dramskega besedila, z večjo sporočilno težo, kot je ta nekoliko bledična, z neštetimi vzori iz bližnje in polpretekle dramske literature spogledujoča se meščanska konverzacijska igra, kjer povrh niti ni preverljivo, kolikšen delež je v samem besedilu zares avtorjev, (ne pa Vidmarjev ali P. Kozaka). Ne bomo se spraševali po tem in tudi ne po ostalem, recimo, koliko — če sploh kaj — je v pisni podlagi te uprizoritve slovenskega, koliko, recimo, gre za odslikavanje nekih verjetnih značajev v nekem verjetnem času in prostoru med Ljubljano in Mariborom. Ne bomo se spraševali po tem, ker navsezadnje le gre za vsečno predstavo. Slabokrvnemu besedilu je namreč ustvarjalni napor celotnega uprizoritvenega teama nalič v usadle žile odrske krvi in temperamenta, silhuetam značajev pa zarisal nekaj izrazitejših kontur. Režiser Jože Babič nikakor ni skoparil z domisleki, (v tem je šel na začetku že skoraj čez rob), igri je dal priku-pen, nekam francoski šarm in pravšnji, nagli ritem. Igralcem je dal za-blesteti — pa spet ponikniti v za-držanost; komajda se je kdaj pustil zavesti dramski predlogi, ki je silila k mračnejšim poudarkom. Tako mu na koncu nismo zamerili, da nas je zaključni prizor s smrtjo presenetil, saj je bil komajda psihološko utemeljen; nasprotno, ta konec je prav-zaprav v slogu s samim duhom re-žije, češ: končno je vendarle vse to predvsem - igra; res bi se bila ta igra lahko odigrala na odru življe-nja, a navsezadnje se je na gledali-škem odru — torej naj se razveže — v teatrsko radoživost!

Obe ženski Kozakove Punčke sta morda v avtorjevi zamisli hoteli biti

ibsenovsko zasenčeni figuri globo-kih notranjih nasprotij, v neenakem spopadu s svojo okolico, v resnici pa jim je Kozak vdihnil dokaj neizraziti, neizrisani osebnosti in jima predpi-sal nekaj spretne, pa nezahtevne kon-verzacije. Obe igralki, tako gostja z novogoriškega odra Nevenka Sedla-rjeva kot naša Lidija Kozlovičeva, sta papirnati predlogi dali več kot svojo igralsko invencijo: kreirali sta dve izraziti osebnosti, Sedlarjeva v razpo-nu od igrivega do razklanega in u-sodnega, Kozlovičeva pa v enotni li-niji, a z zanimivimi svetskimi pou-darki. Tudi Anton Petje in Livij Boga-tec sta precej brezlični literarni pred-logi nagradila, Petje z nekakšno tem-no demoničnostjo in intelektualnimi poudarki, Bogatec z nekam francosko elegantno in iskrivo lahkotnostjo gibov in govorice. Alojz Milič je bil to, kar naj bi bil, zgolj v svojem gromkem smehu, sicer pa je bil dokaj ugla-jen gospod, kar pa se je navsezadnje tej v bistvu meščanski, če ne že kar velikomestni igri kar prilagalo. Dra-go Gorup kot natak-arezoner se je dobro vključil v stil igre in povrh ne-jasnemu liku dal samosvoj pečat. E-

dini, ki se je izmaknil režiserjevi tak-tirki, vsaj tako se zdi, je bil novi član ansambla Tone Gogala, ki je ves čas igral neko povsem svojo, vsekakor zanimivo, do potankosti dograjeno i-gro, ki pa se ni vklapljala v uigrano sozvočje ostalih. Pravzaprav je edini igral na karto globlje prizadetosti, e-dini je igral dramo; hodil je svoja pota. Morda ker prihaja iz drugačne igralske šole, drugačne igralske sre-dine, morda ker se je znašel kot bela vrana na lepem med (in pred) Primorci; zdel se je preveč zapet, zastrt, igralsko malce privzdignjen, odtujen, v nekem svojem svetu. Brž-čas pa bi se dalo Kozakovo dramo igrati tudi v tem slogu. Kdove, ali bi s tem odkrila nove dimenzije — ali pa zbledela. No, Babičevemu u-gledališčanju Kozakove Punčke naj-brž ni kaj očitati, preustvaril jo je v prijetno in zanimivo gledališko doži-vetje. Lektorica Bogdana Hermanova ji je pridala nekaj sodobne »žmaht-nosti« in pogovornosti, scenograf Sveta Jovanovič je med scenografsko dilemo današnje ali včerajšnje ple-diral za stilizirani včeraj, ki bi bil lahko tudi meščansko uležani »da-nes«. Kostumi Marije Vidau pa so — kot vedno — domisleni, estetski, barviti ter so dodali še tistega ne-kaj popra in bleska, ki bi predstavi sicer manjkalo.

Zora Tavčar

KONCERTI

Začetek koncertne sezone
Glasbene matice 1981-82

Dne 23. oktobra 1981 se je začela XI. koncertna sezona tržaške Glasbe-ne matice. Tudi letošnji program ob-sega, kot je sicer že običajno, ko-morne, simfonične in vokalne kon-certe. Posebnost letošnjega progra-ma je ta, da bo pred tržaško publi-ko nastopilo večje število domačih (zamejskih, primorskih ali tudi itali-janskih) glasbenikov in ansamblov. To bodo Mladinski zbor GM, violinist Žarko Hrvatič, mešani zbor »Obala« iz Kopra, pa tudi znani Trio di Trie-ste. Poleg teh bo nastopila še vrsta

drugih slovenskih glasbenikov na kon-certih komornega značaja, poslušali pa bomo tudi simfonični orkester RTV Ljubljana.

Začetek sezone je bil kar imeniten. Nastopil je sloviti Trio Lorenz, ki ga sestavljajo bratje Primož, Tomaž in Matija. Trio je na svojih turnejah po Evropi in Ameriki žel že mnogo la-skavih pohval. Svojo izredno uigra-nost so bratje Lorenz pokazali tudi v Trstu na koncertu 23. oktobra. Po-novno so dokazali, da v dobrem ko-

dalje na naslednji strani ■

Ocene

ZAČETEK KONCERTNE SEZONE GLASBENE MATICE 1981-1982

mornem ansamblu ne pride toliko v poštev virtuoizem posameznikov, likor zmožnost posameznika, da se podredi celoti. V tem je tudi veličina komorne glasbe, to je razlog, zakaj je občinstvu navadno ljubši solist, posebno nebrzdani virtuozi. Muziciranje v dvoje, predvsem pa v troje nujno vodi v večjo poglobljenost in ponotranjenje. V tem smislu se mi je zdela najboljša izvedena skladba Kontrasti Primoža Ramovša. Dvorčakov trio »Dumky«, ki je zavzel drugi del koncerta, že po svoji zgradbi ni mogel nuditi izvajalcem primernega materiala za podoben celosten prijem, saj je trio pravzaprav vrsta kratkih skladbic, ki so sicer ljubke in pristno lirične, ne tvorijo pa neke smiselne celote. Pri prvi skladbi, Brahmsovem triu št. 2 v Es-duru, je bil tretji član tria rogist Jože Falout, ki je nadomestil violončelo. Izvedba je bila sicer neoporečna in na visoki ravni, Falout je potrdil sloves odličnega rogistista, poslušalec pa je vendarle pogrešal tisti občutek totalne celovitosti, ki so ga trije bratje ustvarili poseben pri Ramovševih Kontrastih.

t. s.

PISMA

»BLIŠČ IN BEDA NEKE OTVORITVE«

Članek s tem naslovom sem bral pred mnogimi leti v tržaški reviji Most. V njem je bil govor o odprtju tržaškega Kulturnega doma. Ne spominjam se več točno njegove vsebine. Toda ob otvoritvi kulturnega doma v Gorici mi je gornji naslov privrel nekako iz podzavesti, še posebej ko sem prebral uvodnik Mirka Primožiča v Primorskem dnevniku:

»...čez več kot pol stoletja uresničen sen, da imamo Slovenci v Gorici ponovno lasten kulturni hram.« Gotovo je odprtje kulturnega doma v Gorici pomemben dogodek za Goričane in za vse Slovence v Italiji. Toda omalovaževati in pozabiti, da že desetletja obstaja neki drugi kulturni dom, neki drugi »hram«, ki je doslej kril vse kulturne potrebe, ki je prav tako naš in mogoče še bolj, ker je bil zgrajen z veliko večjimi žrtvami kot današnji, je poniglavo, nekulturno in neumno. Hvala za objavo! (Podpis)

V nedeljo, 10. januarja 1982, ob 16. uri v stolnici sv. Justa
v Trstu

Vinko Beličič - Ubald Vrabec: **BOŽIČNI SIJAJ**
kantata za mešani in otroški zbor
ter instrumentalni kvartet

Ljubka Šorli - Ubald Vrabec: **DVE SKLADBI**
za otroški zbor in instrumentalni kvartet

Vse skladbe so prvič izvajane.

Božična misel: **Alojz Rebula**

Na Štefanovo, 26. decembra, ob 16. uri, v župnijski cerkvi
v Sv. Križu

Koncert božičnih pesmi

Izvajajo:

domači cerkveni pevski zbor, svetoivanski cerkveni pevski
zbor in domači otroški zbor

v
Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

Dr. Grmič in dr. Rajhman v Trstu?

Tržaško DELO, glasilo Komunistične partije Italije za Slovence, je iz ljubljanskega DELA ponatisnilo članek naslovnega škofa Vekoslava Grmiča o Cerkvah v Sloveniji. Ba- je je članek tako učinkoval med bralci DELA, da se je mnogo starih partijcev spreobrnilo in po dolgih letih pristopilo k zakramentom. Po drugi strani pa se je spreobrnilo nekaj nazadnjaških katoličanov, ki so se šli vpisat v Komunistično partijo. Zaradi tega je tržaška federacija KPI sklenila okrepiti stike z dr. Grmičem. Kot se je zvedelo iz krogov, ki so blizu ulici Capitolina, ga Partija misli povabiti, da bi mladinskemu aktivu predaval o »teologiji samoupravljanja«. Njegov stalni spremljevalec dr. Rajhman pa naj bi bil povabljen, da bi istemu poslušalstvu predaval o »samoupravljanju v teologiji«.

Za obe predavanji je Partija s tenkočutno gesto izbrala dvorano s pobožnim imenom ulice — ulica Mamke božje (Via Madonnina).

(ČUK - PRESS)

zasmehindobrovoljozasm

»Tepec! Učitelj mi je rekel, da si največji osel v razredu.«

»Kaj morem za to, papa, če je ti-
sti, ki je največji osel, doma bolan.«

»Vidim, da imaš vozal na robcu:
moraš se česa spomniti, kaj?«

»Da, moja žena je hotela, da bi ji
vrgel pismo v poštni nabiralnik.«

»Pa si vrgel?«

»Ne, ker mi ga je pozabila dati.«

»Zastonj ga čakate, gospod, papa
se ne bo vrnil.«

»Zakaj pa ne?«

»Ker nikamor ni šel.«

Na pošti.

»Oprostite, če vržem v nabiralnik
danes, bo prišlo jutri v Rim?«

»Seveda.«

»Oprostite, tega pa ne verjamem.«

»Zakaj?« se začudi uradnik.

»Ker sem ga naslovil na Milan.«

Jurček je ves srečen prišel do-
mov: »Papa, napravil sem dobro
delo.«

»Kakšno pa?«

»Šel sem mimo kolodvora in za-
gledal gospoda Francina, ki je tekal
na vse moči, da ne bi zamudil vla-
ka. Spustil sem našega Fidota in po-
tem ga res ni zamudil.«

Gospa Marija ni mogla verjeti, da
ji služkinja hoče odpovedati.

»Ali gospa Anica ve, da ste bili
pri meni samo šest tednov?«

»Da, gospa,« odgovori kuharica.
»Je rekla, da je zame najboljše pripo-
ročilo, ker sem tako dolgo vztrajala
pri vas.«

Dve deklici se bahata vsaka s
prednostmi svoje mame. Moja mama
zna delati to, moja mama zna ...

»Nekaj pa je, kar moja zna, tvoja
pa ne ...«

»Kaj pa?«

»Ona si zna potegniti iz ust vse
zobe naenkrat.«

Dva otroka se bahata s svojimi
očeti.

»Moj,« pravi oden, »ima Garibal-
dijevo uro.«

»To ni nič«, odgovori drugi. »Moj
ima pa Adamovo jabolko.«

Počitniški dom »Pri sestrah«

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov: 33010 BELA PEČ - FUSINE V. R. via Laghi 1
Telefon 0428/61027 - 059/695791

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

Listnica uprave

Tokrat moramo prištevati med pod-
pornike Mladike spet štiri prijatelje
naše revije, ki so nakazali višjo na-
ročnino: Štefan TONKLI iz Gorice (40
tisoč Lir), Lojze ŠKERL z Opčin (20 ti-
soč), Anica ZAHAR iz Zatrežca (15
tisoč) in Gizela VIDAV iz Trebč (15
tisoč Lir).

Ob poravnavi naročnine so primak-
nili dodatni znesek: Janko Krištof 3
tisoč Lir, po 2.000 Lir pa: Marija Ži-
vec, Milena Andree, Anton Blenio, An-
ton Rumpler, Jože Rosa, Jelka Cvel-
bar in Mirko Špacapan.

5.000 Lir je za tiskovni sklad daro-
vala »mati«. V isti namen je daroval
NN 10.000 Lir.

Vsem prijateljem Mladike, tako
podpornikom, kot tistim, ki ste daro-
vali za tiskovni sklad, se iskreno za-
hvaljujemo!

Slovenska prosveta in Zveza slovenske ka-
toliške prosvete

razpisujeta

VII. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri,
ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1981. Izid bo
javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazni-
ku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmo-
vanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh
prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo
ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki
izvedenci in po en predstavnik vsake organi-
zacije.

Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je
treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA,
Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA
SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica,
viale XX Settembre 85.

CENA 1000.- LIR